

SATUL ȘI ȘCOALA

REVISTĂ LUNARĂ PENTRU
EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT

S U M A R U L :

<i>Vi. Ghidionescu</i> : Spiru Haret	97
<i>Gh. Belea</i> : Igienă școlară	104
<i>I. C. Teodorescu</i> : Oamenii dela deal	106
<i>N. Nistor</i> : Constatări privitoare la școala primară din județul Turda	108
<i>Ana C. Iencica</i> : Lecție de aritmetică: Suflete	111
<i>Gh. Tulbure</i> : Politica școlară	113
<i>I. Chelcea</i> : Către intelectualii satelor noastre	116

PAGINA LITERARĂ :

<i>D. Goga</i> : Două comemorări: B. P. Hașdeu și N. Grigorescu	118
<i>Dr. D. Olariu</i> : Marii oameni ai omenirii, când erau mici	121

CRONICA :

Către cititorii revistei. — Școala dela Roma. — Examine de diferență. — Diverse însemnări.

CĂRȚI, REVISTE:

Gh. Tulbure: Țara-Poveștilor. — *Dr. Gh. Banu*: Noțiuni de Anatomia, Fiziologia și Igiena omului (Dr. O. A.). — *M. Sadoveanu*: Trenul fantomă (D. G.). — *Blasco Ibanez*: Călătoriile unui romanicer (D. G.). — *I. Licea*: Din alte vremuri (D. G.). — *Eminescu* la Academia „Des jeux floraux.” — Reviste: Școala noastră (Salaj); Școala Mehedințului; Viața școlară (Satu-Mare); Revista de Igienă socială; Vlăstarul (Cojocna).

Satul și Școala

Correspondența pentru redacție:

Constantin Iencica Str. Mărzeseu No. 21, Cluj.

Correspondența pentru administrație:

Dimitrie Goga Str. Bob Nr. 13, Cluj.

Abonamentul 120 lei pe an pentru învățători; 150 lei pentru școale și comitetele școlare.

*

Răspândiți această revistă printre prieteni și cunoștințe; în ea se oglindesc ideile și acțiunea celor cari doresc ridicarea satelor și a școalei primare.

*

Cine nu înapoiază, în timp de 10 zile dela expediere, exemplarul ce i s'a trimis, este considerat abonat și așteptăm costul abonamentului.

*

Amintiți-Vă că hârtia, tiparul și lucrul sunt scumpe; revista se susține numai din abonamente. Trimiteți-ne deci, neîntârziat, costul abonamentului pe adresa Administrației.

*

În loc de chitanță, numele abonaților se trece pe pagina a 3-a a copertei.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

*

Lucrările și revistele primite la Redacție vor fi amintite la Bibliografia acestei reviste. Rugăm revistele să accepte schimbul.

*

Domnii abonați, cărora le lipsese numere din revistă, sunt rugați să le ceară printr'o c. p. dela Administrație, str. Bob 13, Cluj.

SPIRU HARET

Lăsând la o parte activitatea sa pur științifică, ca profesor universitar și academician, care iese din sfera preocupărilor noastre de acum, semnalăm numai activitatea sa științifică didactică, prin publicarea vestitului și îndelungat timp cercetatului său manual de Trigonometrie, precum și traducerea manualului lui A. Quetelet „Astronomie“, pentru ca să ne îndreptăm spre activitatea sa politico-scolară și pedagogică, propriu zisă.

Spiru Haret, urmărește în această direcție, pe două căi realizarea operei sale: 1. pe calea practică, prin reforme de legislații, regulamente și circulări școlare, inspirate de el, sau inițiate de el, după situația administrativă pe care o ocupa. 2. Pe calea teoretică, prin expunerea și tratarea publicistică a problemelor noastre școlare, cum sunt următoarele: Raportul din 1884, ca inspector general al învățământului. Raportul către Maj. Sa Regele, din 1903; sau, discuții prin presă și publicații critice sau, discursuri și discuții parlamentare, cum sunt următoarele: „Chestiuni de învățământ“ din 1897; „Compt de costul aplicării proiectului de lege asupra învățământului secundar și superior 1898“. 3. „Aplicarea legii asupra învățământului secundar și superior 1899“. 4. Schimbarea legilor instrucției, studiu asupra proiectului de lege depus în Martie 1900. 5. Dela Congresul Corpului didactic primar, din 1905. 6. „Activitatea extra-scolară a învățătorului“. Răspuns la interpelarea lui Titu Maiorescu din Senat în 1908. 7. „Rolul preoților și învățătorilor în mișcarea culturală“.

puns la interpelarea lui C. Disescu din Senat din 1908. 8. Chestiunea țărănească. 1905. 9. Criza bisericească, 1905, în fine, „Mecanica socială“, operă de sociologie științifică.

Îndată după ce fusese numit inspector general al învățământului, în 1894, Spiru Haret constatând starea școalelor de pe acea vreme, a fost atât de îngrozit încât a scos primul și profundul său strigăt de alarmă, care s'a manifestat prin senzaționalul său Raport, publicat chiar în 1884, după întâiul său an de inspectorat general.

Între 1885—1888, Spiru Haret împreună cu Ministrul său Dimitrie Sturdza, a pregătit terenul unei reforme și a pus bazele tuturor îndreptărilor făcute școlii românești, chiar și de către alți miniștri cu alți oameni ai școlii, până la reforma din 1898, care este considerată ca apogeul activității școlare a lui Haret.

Punctul lor de plecare a fost legiuirea din 1864, desființată de fapt, fără a fi însă reformată, din următoarele motive: 1. neaplicarea multor părți din lege și lipsa oricărei intenții de a le aplica, 2. suprimări, creațiuni, adausuri făcute prin buget și cari interesau fondul legii; în fine, lipsa de Regulamente privitoare la aplicarea multor și unor esențiale părți din lege, sau, Regulamente făcute în opoziție cu legea, precum și programe fără legătură cu legea, sau în contradicție cu legea.

Aceasta era starea de fapt a învățământului nostru, în momentul când Haret apare pe ogorul activității școlii românești.

De aci, înțelegem pledoaria caldă a lui Haret, pentru necesitatea unei reforme radicale a legiurii învățământului nostru.

Ea a fost încercată încă în 1883 sub Ministeriatul lui Dimitrie Sturdza, dar sub inspirația lui Haret.

Cu toate acestea, numai Tache Ionescu, fiind ministru al Instrucției, a reușit să modifice în 1893 legiuirea învățământului nostru primar, modificare făcută în parte având ca punct de plecare legiuirea din 1864.

Prin această reformă, se organizează mai mult mijloacele de răspândire ale învățământului popular.

În 1897, Ministrul P. Poni, modifică legea din 1893, iar Haret fiind reporterul legii în Cameră, înțelege ca reforma să se apropie mai mult de legea din 1866, la care colaborase el, mai ales în partea privitoare la învățământul primar. În fine, în 1898, Haret vine cu reforma sa fundamentală a învățământului secundar și superior, de care voi vorbi la timp.

Haret și învățământul poporului.

Până aci am urmărit strict și obiectiv câteva date biologice și cronologice ale activității lui Haret. Ne rămâne să intrăm acum în analiza concepțiilor de idei ale lui Haret și, în realizarea lor pe terenul școlar, dar mai ales ne rămâne să ne formulăm o judecată dreaptă asupra operei sale, care a deslănțuit în jurul ei atâta furtună.

Firește, nu e ușor lucru să îmbrățișem ansamblul acesta de idei și înfăptuiri practice, în cadrul fatal mărginit al conferinței noastre omagiale închinată astăzi memoriei lui Spiru Haret.

Singur numai aspectul pe care l-aș intitulă: *Haret și învățământul poporului*, ne-ar înfățișa o perspectivă atât de vastă și de multiplă, pe care n'am putea-o desvolta decât în trăsăturile ei generale și prin ideologia generației ce a purces dela cele mai proeminente.

Din primul contact al lui Haret cu școala noastră în genere și cu învățământul nostru primar rural în special,

ne putem ușor închipui starea sa sufletească, în fața negurii *analphabetismului*, care se proiecta tot mai apăsătoare și mai amenințătoare în zarea culturii poporului nostru. Îmi pare că acesta i-a și fost nu numai punctul de plecare, dar și punctul central al preocupărilor sale, punct care cu cât a trecut vremea, s'a mărit, l-a urmărit, l-a pasionat, l-a obsedat.

Două căi i s'au îmbrățișat lui Haret, pentru a conduce învățământul nostru la izbanda pe care o întrevădea el împotriva acestui vrăjmaș primejdios: cea dintâi de reforme legislative, privitoare la partea materială a școlii și a învățătorului.

Pentru școală: chestia locaturilor în primul rând, a dominat preocuparea lui.

Pentru învățătorii: creșterea numărului lor în raport cu nevoile țării, și îmbunătățirea stării lor materiale, prin stabilitatea în post, examene de înaintare și pregătirea lor științifică și pedagogică. Cu aceste îmbunătățiri spera Haret să mărească frecvența și să asigure obligativitatea învățământului nostru primar.

A doua cale, era mișcarea care s'a numit *extrașcolară*, bazată mai mult pe o acțiune sufletească, de încredere personală, de entuziasm și de înălțare morală a învățătorului, ca agent social covârșitor în mijlocul satului. Căci, toate operile practice ce trebuiau să creeze această activitate așa zisă, și poate impropriu zisă *extrașcolară*, aveau să emane din acest suflet nou și refăcut al învățătorului.

Legea din 1864, aducea principiul obligativității și acel al gratuității învățământului primar și în țara noastră. La acestea se mai adăogă și Art. 42 privitor la sarcina comunelor de a procura localul pentru școală, precum și mobilierul necesar, încălzitul și recvizitele pentru elevi.

Nici că se putea un principiu mai pro-^{ve} prin ideologia generației ce a purces dela aceea dela 1848!

Decât, principiul a devenit altceva în cadrul realităților țării noastre: aproape

o ficțiune. Fiindcă, după a mea părere, el venea în contradicție cu întregul nostru mecanism administrativ: centralismul excesiv. Pentru a realiza un astfel de principiu, ar fi trebuit un sistem de des-centralizare integrală administrativă, astfel încât comuna să devie conștientă de obligația aceasta de care ea era legal însărcinată, și s'o considere ca o onoare, nu ca o sarcină de scăpat; ar fi trebuit un nivel cultural al satului, cu mult mai ridicat decât era atunci la noi, astfel încât Statul să se poată baza pe spiritul de inițiativă al comunei. Aceste condiții erau în statele de unde se importase oarecum principiul care avea succes pe acolo.

Haret a avut intuiția acestui conflict, între principiu și realitate, chiar dacă n'a avut o concepție sistematică de adaptare între acești doi factori, cel politic-administrativ și cel cultural.

Pentru acest motiv, Haret a înțeles că tot Statului îi incumbă datoria să scoată satul din amoria, să-l facă conștient de datoria ce o avea, să-i dea tot sprijinul pentru a-și realiza obligațiile. Și în aceasta stă marele merit al lui Haret. Și, sub acest aspect, trebuie privită și judecată campania de clădiri de școli pentru învățământul nostru rural, căci și așa, statul făcea mari sacrificii cu întreținerea unui număr mai mare de învățători decât era necesar, bine înțeles, pentru școlile existente pe atunci, nu zic pentru numărul de copii, de care nu ținea nimeni seamă.

În proiectul elaborat în 1886, la care participase Haret, s'au prevăzut măsuri aspre asupra comunelor, pentru realizarea clădirilor. Ministerul își aroga dreptul de a înscrie din oficiu sumele necesare în bugetul comunelor.

În 1897, Ministerul elaborează un proiect de construcție pentru școli. Începutul îl fac trei județe: Ilfov, Romanai și Iași, de a se supune fără constrângeri.

Aceste dispoziții însă capătă putere prin legea din 1893 a învățământului primar, iar în 1896, din inițiativa lui Haret,

se înființează *Casa Școalelor*, care avea să joace un rol atât de important pentru gospodăria școalelor.

Astfel este edificator următorul bilanț statistic dela 1893—1901: numărul școalelor rurale a crescut cu 504. La această cifră, lui Haret i se datoresc 260, în timpul Ministeriatului său; dela 1901—1904, în timp de 4 ani, și în răstimpul celui de al doilea Ministeriat al său, numărul școlilor rurale s'a ridicat dela 3633 la 3895, crescând deci cu 262. Dela 1905—1906, avem un spor de 184 de școli, pentru că în 1907—1910, la revenirea lui Haret pentru a treia oară la Ministerul Instrucțiunii, să constatăm că se înființează cele mai multe școli și chiar posturi de învățători.

Numărul școalelor ajunge la 4695, cu un spor prin urmare de 616 școli, adică, 154 de școli pe an.

Înființarea de noi posturi de învățători a crescut gradat, în epocile sale de ministeriat, până ce a ajuns între anii 1906—1910, să atingă numărul cel mai mare, având un spor de 1097 de învățători în acești trei ani.

Dar mai ales legea din 1896, al cărei raportor a fost Haret, a stabilit definitiv stabilitatea legală a învățătorului. Tot sub Haret se votează legea de înalțare pe loc a învățătorilor.

În fine, îmbunătățirea pregătirii corpului didactic primar, s'a pus cu încetul tot de Haret pe baze noi. Dela situația creată prin legea dela 1864, după care cunoștințele căpătate de-un absolvent de 4 clase primare, erau suficiente pentru a fi predate la alții, și, aceasta în școli fără localuri proprii, fără programe sistematice alcătuite, fără o pregătire la nivel a profesorilor acestor învățători, (o excepție relativă, școala normală dela Iași de sub conducerea lui T. Maiorescu), și până la o școală normală sistematic organizată, fie chiar cu 6 clase, cum a fost multă vreme, dar în localuri proprii, la câmp, în apropierea vieții dela sat, pentru practica agricolă, care trebuia predată de agronomi specialiști, și, în în-

tregul corp didactic asimilat celui secundar, înseamnă în adevăr un pas, este opera legiuirii din 1893, dar și a aceleia din 1897, sub Haret, mai ales în tot ce privește partea practică a învățământului primar rural. Chiar ridicarea școlii normale dela 5 la 6 clase, datează dela legea din 1903 a lui Haret, împreună cu o nouă orientare a programelor de studii.

Tot legiuirii lui Haret se datorește și organizarea examenului de capacitate a școlii normale. Că sub aceste preferențe, numărul absolvenților școlii rurale crește, astfel încât dela 1893—1910, acest număr să-l vedem crescut cu 384%, iar maximul să fie atins brusc în anul 1907, când avem 24897 de absolvenți de școli primare, cu o creștere bruscă de 6492, față de cifrele anterioare, pentruca între 1907—1910 numărul absolvenților să ajungă la 26,992, adică o creștere de 8588, sau de 2147 anual —, *acest rezultat* poate fi astăzi datorit și altor împrejurări din ritmul evoluției noastre culturale, dar dela determinarea lui, fără îndoială, că nu putem face abstracție de *personalitatea lui Spiru Haret*, care în bună parte, cu *legile*, cu *organizările*, cu *dispozițiile* lui, la care se adaugă și organizarea învățământului rural pe jumătate de zi, și cu diviziuni, dar mai presus de toate cu sufletul lui a *conlucrat* în chip atât de dărz și de sistematic.

Altă latură nu mai puțin esențială, și cea mai mult combătută a activității lui Haret, a fost fără îndoială această, așa zisă *activitate extrașcolară*.

Ce-a înțeles prin ea, Haret?

Obligația dascălimii, ca în afară de activitatea propriu zis școlară, învățătorul să devie un agent efectiv îndrumător și educator al satului.

Dar mișcarea, o recunoaște Haret singur, și o statorcesc azi documentele, a fășnit din cercul de interes, din generozitatea sufletului învățătorimii însăși.

În adevăr, încă din 1898, începuseră a lua ființă unele din organizațiile cari erau să formeze această mare mișcare ex-

tra-școlară, și anume: cantinele școlare rurale, iar în 1899 băncile populare. Între primul pol al mișcării, cantinele școlare, care ajunseseră, între anii 1902—1903, spre a da exemplu, — la frumoasa cifră de 52 cantinele urbane și de 119 rurale, în total 171, din care 49 cu dormitoare, și în între cel de al doilea pol, băncile populare, dintre care cea dintâi fondată la 1891, la Bezdead în jud. Dâmbovița, de către un învățător, Grigore Rădulescu, care dădu prilej lui Haret să încurajeze, să canalizeze și să promoveze mișcarea începută cu atâtea greutate și idealism de către învățătorii satelor, încât până la 1 Septembrie 1902, numărul băncilor populare ajunseseră la 700, al membrilor la 59.844, și al capitalului la 42.500.000 lei, Haret întrevede între acești doi poli de
am vorbit, o rețea întreagă de opere sociale și culturale, în jurul școlii satului.

Obștiile satești pentru arendarea moșiilor, în număr de peste 200, în 1911, cu aproape 150.000 de hectare sol arendat; cele peste 200 de cooperative satești, Grădinile de copii din 1896 cu bibliotecile populare, cu școlile de adulți, cu cercurile culturale și conferințele populare; apoi șezătorile populare, cu coloniile școlare, cu teatrul popular, toate aceste instituții și mișcări, în fruntea cărora, *Băncile populare* ajung în 1911, la frumusu număr de 2500, cu un capital de peste 100 de milioane lei, toată această activitate era opera învățătorului din vechea țară, sub îndemnul și încurajarea lui Haret. Aceasta era activitatea sa extrașcolară: o reînviere a conștiinței dascălului satelor, pentru rolul său *social* de acolo, creind o viață și un suflet nou în lumea satelor. Substratul acestei mișcări de educație socială rurală, prin educatorii naturali ai satelor, învățătorii, a creat după Haret, *chestiunea țărănească*. Haret țintea să desrobească material și să înalțe cultural țărănimea noastră. Aceasta îi era concepția lui sinceră, patriotică.

În adevăr, mișcarea a ridicat valuri de proteste. Întâi, fiindcă se opunea tradiției de până atunci, de a vedea în umilul dascăl dela țară, altceva decât un om care intră în școală, iese din școală, cu ochii în jos, fără să privească la ce este în jurul său, și nici al școalei, spre a cimentea legătura populației satului cu școala.

Din punctul nostru de vedere pedagogic de astăzi, al școalei active, a unei educații noi, în care aspectul social al educației este indiscutabil, mișcarea lui Haret ne pare încă prea modestă. I-am putea găsi chiar lipsuri, cari au contribuit ca să nu atingă rezultatele dorite de el, în lupta contra analfabetismului nostru. Nici legăturile lui n'au cimentat îndestul învățământul primar de interesele practice ale populației noastre rurale, pentru ca țaranul nostru să fie împins de aceste interese ca să-și trimită copiii la școală. De aceea, greșit termină Haret un discurs al lui în Senat (răspuns lui Titu Maiorescu): „eu socotesc activitatea extrașcolară, așa cum am înțeles-o, că e un lucru bun și necesar, și dacă nu se potrivește cu pedagogia, atât mai rău pentru pedagogie!”

Căci, chiar din rândurile învățătorimii, Haret a putut căpăta odată un răspuns nimerit și echilibrat. Este un institutor, Constantin Teodorescu, din jud. Roman, care ca revizor al acestui județ, spune în ale sale „Două cuvântări”, la deschiderea Conferințelor generale ale corpului didactic primar din jud. Roman, din 1906: „A venit timpul când conferințele noastre să iasă din cadrul restrâns în care s'au mărginit până acum și să se pună discuțiunile, pe un tărâm mai larg, mai întins să îmbrățișeze și alte chestiuni în legătură cu școala, dar care au astăzi o importanță pentru școală, pentru învățător și sâtean, tot așa de mare ca și programele școlare și teoriile pedagogice.”

Lăsând la o parte pasiunile politice ale adversarilor, cari i-au reproșat lui Haret că prin această mișcare a devenit o cauză a răscălelor țărănești din 1907, —

ceea ce a fost vădit reacredință, pe care el a respins-o cu succes în diverse ocazii, nu-i mai puțin adevărat că mișcarea nu și-a putut ține mult timp echilibrul, că mulți dascăli în entuziasmul lor pentru succesul practic, au exagerat mișcarea băncilor populare, cu toată însemnătatea ei din alte puncte de vederi, că prin aceasta, acum, activitatea propriu zis școlară a scăzut mult din considerația dascălimii și că unii inexperimentați din ea au alunecat, chiar compromițând-o. Reacțiunea pedagogică numai, nu cea politică, ar fi fost singura în stare să pună chestiunea la punct, să-i dea echilibrul necesar, dacă mersul evoluției școalei noastre n'ar fi fost întrerupt de o mișcare și mai impunătoare, aceea a pregătirii neamului nostru pentru „ziua mare”, pentru războiul sfânt al întregirii neamului nostru. Dar și în fața acestei mișcări, noi cei de astăzi, nu putem să uităm ceea ce datorează România Mare de astăzi, acelei armate de Eroi-Necunoscuți ai țărânimii noastre, în fruntea căreia nu odată s'au găsit din șirurile învățătorimii Miceii României de ieri, învățătorime trezită la conștiința tuturor datorniilor și pregătită în taină parcă de chiar mișcarea lui Haret, pentru a ști să moară într-o zi în activitatea extrașcolară dela Mărăști și Mărășești!

Haret și reforma învățământului secundar și superior.

Trei miniștri de Instrucție, Sturdza, Conta și Maiorescu, dacă nu și mai mulți, au căzut dela guvern, sau au făcut să cadă guvernele lor, din cauza proiectelor de reformă ale învățământului secundar și superior, prezentate în Parlament. Numai Haret a isbutit s'o realizeze pe a sa, în 1898.

Se simțea de mult nevoia unei reforme principiale, spre a nu zice radicale. Aici e locul să descoperim o altă latură a sa. Dacă pe terenul învățământului popular și în entuziasmul ce l-a provocat în lu-

mea învățătorilor, Haret a avut atâta succes, cauza este și în faptul, că el, deși matematician, în aparență om al cifrelor reci, n'a lucrat în contingentele vieții sociale numai cu mintea, a lucrat și cu sufletul. Și-a cheltuit sufletul, stând de vorbă mult, cu mulți, scriind personal multora, mult, luând dela alții ce credea că trebuie să ia, deși poate nu toți au luat dela el ceea ce trebuiau să ia.

Intr'un cuvânt, Haret nu s'a ferit să-și ia colaboratori.

Astfel, pe terenul reformei învățământului secundar și superior, alături de el, figura fostului profesor de filosofie și primul director al Seminarului pedagogic universitar din București, Constantin Dimitrescu-Iași, înarmat cu o cultură pedagogică de preț, a devenit clasică, prin sprijinul ce i l-a dat la legiuirea lui.

Bazele reformei lui se cunosc în destul: înlocuirea liceului așa zis unitar și clasic, factice și ineficace, prin liceul adaptat mai mult cerințelor vieții sociale și naționale ale țării noastre, precum și aptitudinilor sufletești ale elevilor. Impărțirea liceului în două cicluri, mai sistematic organizate decât liceul vechiu și crearea trifurcării, cu secțiile: clasică, modernă și reală. Prelungirea învățământului în liceu la 8 clase. Desființarea bacalaureatului și înlocuirea lui prin examenul de capacitate sau de absolvire la licee.

Este imposibil să facem o discuție temeinică acestei reforme. După încercările de după războiu, de a scoate rând pe rând, câte o cărămidă din vechea construcție a liceului lui Haret până ce am ajuns la arhitectura atât de hibridă a învățământului secundar de astăzi, evoluția experiențelor măcar, dacă nu un principiu pedagogic clar și sistematic elaborat, ne împinge din nou spre ce a fost construit de Haret. E că acolo, în expunerile și discuțiile lui Haret, se găsește atâta bun simț, se găsește o experiență atât de adâncă a realităților învățământului, se găsește o cunoaștere a spiritului cel puțin, al noilor mișcări pedagogice,

încât nu-i mirare ca să revenim încet, încet și după un înconjur atât de costisitor și de dăunător pentru școală, tot spre Haret. Spre a ne convinge, voiu lua un singur exemplu.

Clasele paralele dela gimnazii și licee, după concepția lui Haret. Spre a împăca principiul democratic, dar spre a nu cădea în extrema demagogică, de care Haret hotărât vrea să se ferească, el concepe numai clasele I dela licee și gimnazii paralele, pentru că dintr'o masă mai largă a absolvenților școlii primare, să se selecționeze, după un an de probă, cei mai proprii pentru continuarea în licee sau gimnazii, iar restul, să nu-și mai piardă vremea, să nu mai incurce școala, să iasă pentru a apuca alte drumuri.

De ce durere sufletească ar fi fost cuprins un Haret, în fața spectacolului școlii noastre secundare de astăzi și a rătăcirii pe căi atât de greșite a atâtor absolvenți ai ei!

Dar, oare totul era atât de intangibil în organizarea liceului, după reforma lui Haret? Fără îndoială că nu. Nu numai că timpul ar fi făcut și din cel mai bun lucru o necesitate de schimbare, dar pentru că între ideile propriu zise ale lui Haret și opera lui, putem găsi mai mult de o deosebire. Sunt nuanțe în concepțiile lui cari n'au fost înțelese și am putea zice, părți din opera lui cari n'au fost realizate. E destul să spicuiem rostul clasei a opta, care n'a fost înțeleasă cum trebuie să fie, pedagogic vorbind, și teamă ne e, că nici acum, când se vorbește de revenirea la ea, mulți nu înțeleg ce trebuie să fie clasa a opta. Apoi, secțiunile au fost prea materialist specializate, pierzându-se rostul lor educativ. În fine, examenul de capacitate de fine de liceu, presupune o pregătire pedagogică a profesorilor, de care, cu toată organizarea Seminarilor pedagogice universitare, nu totdeauna puteau da dovadă. Aceasta nu înseamnă că bacalaureatul nu exijă o pregătire pedagogică a profesorilor examinatori, încă cu mult mai puternică, decât ei o dovedesc; îndeobște.

În fine, opera lui Haret, e lipsită de înțelegerea unui gen de învățământ secundar, pe care alipirea Transilvaniei ni l-a relevat, învățământul mediu, de care însă dacă ar fi trăit Haret, ar fi știut să profite.

Pentru a atinge reforma pe care Haret o realizează în învățământul superior, și în care se găsea sub legiurile vechi atâta haos, este destul să semnalăm principiul autonomiei, care deși poate că e lipsit de o realizare mai sistematică în universitățile noastre, a făcut o educație sferelor noastre universitare, le-a dat un ferment care cată să plămădească și astăzi reorganizarea așezământului nostru superior; apoi a sistematizat activitatea științifică în interiorul facultăților, grupând specialitățile în chip mai logic, și în fine, creind în vederea pregătirii profesorilor noștri Seminariile pedagogice universitare cu licee de aplicație, în locul școlilor normale superioare. Nu e locul aici să arătăm că dacă organizarea acestui fel de a pregăti pe profesorii noștri secundari, a putut conveni la început, și, principial, a însemnat un progres vădit față de vechiul sistem și sistemul nou a devenit în curând insuficient, iar astăzi, nenorocirea este, că tocmai pe terenul acesta nu vrea nimeni să întreprindă o reformă mai radicală, așa cum Haret, n'o putea face, și nu se simția nevoia s'o facă, în cadrele învățământului și ale țării de atunci.

Și acum, pentru a întregi icoana activității lui Haret, pe toate laturile ei mai trebuie să reamintim, că în ridicarea poporului, Haret n'a fost un speculativ sau un sceptic față de biserică. A înțeles rostul ei cultural și educativ.

De aceea a atacat și chestiunea bisericăscă, denunțându-i criza și căutând să ridice pe preot alături de învățător, la adevăratul nivel, de factor moralizator în sat. Haret s'a apropiat de pe atunci și în granițele României de ieri, de spiritul organizator al lui Șaguna, prin participarea la conducerea bisericii ortodoxe, a e-

lementului laic, pe care îl propunea în eventuala sa reformă.

Și acum, după prinderea în obiectivul posterității, încă prea apropiat de el — ce sunt douăzeci de ani? — a figurii lui Spiru Haret, de bună seamă că perspectivele viitorului mai îndepărtat, îi vor atenua unele trăsături prea amestecate cu patimile vremelnice ale luptelor, la care a participat și prin prisma căroră, poate că n'a judecat nici el atât de imparțial oamenii și lucrurile din jurul său, — și îi vor accentua, dimpotrivă, unele trăsături ale rectitudinii concepțiilor sale și ale dărzeniei ființei sale, așa cum încă noi n'o putem face.

Spiru Haret, a fost poate favorizat și de împrejurări, dar a știut să favorizeze și el împrejurările. Deși numai matematician, oamenii politici au știut să se servească de calitățile spiritului său, dacă nu de cunoștințele sale pedagogice, pentru a-l utiliza. Pe de altă parte, el a profitat de toate treptele pe care le-a supt în erahia administrativă școlară, spre a cunoaște de aproape, nu numai rostul învățământului nostru, dar și nevoile acestui învățământ. Spirit eminent științific, a știut să adune pe toate treptele materiale de observație și de experiență, pe care a știut să și-le facă materiale de reflecție și de concepții, asupra problemelor învățământului. De aceea activitatea lui a fost atât de ordonată și de sistematic elaborată în evoluția timpului. Ea nu a ieșit din impresiile sale de moment, nici din sugestiile întâmplătoare ale altora. Ea se prezintă ca un tot organic, din adaptarea logică a gândirilor sale, la realitatea faptelor. În ce măsură a reușit, ce-a rămas din opera lui, este o pagină din istoria contemporană a pedagogiei noastre, de care nu ne putem ocupa.

Pentru acest motiv, Spiru Haret, deși a lucrat și luptat în cadrele unui partid politic, deși unele realizări poartă totuși pecetea trecătoarelor interese de care a fost legat, Spiru Haret, trebuie s'o recunoaștem în toată obiectivitatea, a ieșit

din cadrele partidului său politic, opera lui este opera țării, iar el cu drept cuvânt poate fi numit „omul școlii“!

Iată de ce astăzi, când toată învățătoria României Mari, dela cea dela sat, până la cea dela Universitate, îi comemorează cei douăzeci de ani dela ziua morții lui, — 17 Dec. 1912 — învățătoria din Ardeal mai cu deosebire, trebuie să se unească astăzi cu poetul de altă dată al țărănimii ardelenene, George Coșbuc, care la omagiul adus lui Spiru Haret în 1911, de vechea țară, a reprezentat simbolic Ardealul, închinându-i un imn de glorie:...

*Bărfirea ca monstru-o văzui alergând
Iar gura ei numai ecouri,
Cu negrul cărării noroiu măritând
Virtutea din cel ce-i virtute cătând,*

*Dar faima cea putred'a celui flământ
De faimă purtând-o prin nouri.*

*Nici team'ori mânia ci-umire mi-a pus
In suflet durerea acestor
Nevrednice 'nloarceri cu josul în sus:
Căci, nu-i apăra să nu fie ce nu-s
Nici brațul pe-Ahîl și pe Socrate Nous
Nici vârsta cea multă pe Nestor.*

*Cu scut și săgeată vrei lupta? S'o lași
Copile, căci scut îți e timpul,
Săgeți însă Zeii și dreptii tăi pași.
Privește trecând viitorii trufași:
Pe-un munte fu munte urcat de-uriași
Și tot nu bătură Olimpul!*

VL. GHIDIONESCU,
Prof. la Universitatea din Cluj.

IGIENA ȘCOLARĂ.

Dintre multele lipsuri de care suferă învățământul rural la noi, lipsa de igienă școlară și neglijarea totală a unei îndrumări igienice a școlarului sunt, poate, cele mai acute și mai dureroase probleme care ar trebui să ne frământă și a căror soluționare se impune în mod imperios. În timp ce în alte țări igiena școlară și cea a școlarului constituie una dintre cele mai arzătoare probleme care preocupă cercurile pedagogice, la noi în această direcție nu s'a făcut nimic, sau aproape nimic.

Cercurile noastre oficiale pedagogice, „pedagogii de catedră“, nu uită să discute în lung și lat savantele teorii privitoare la individualizarea învățământului, dar uită cu desăvârșire că școlarul nostru, lipsit de hrană, îmbrăcăminte și asistență medicală, tânjește în cea mai cumplită mizerie, și că, în împrejurările date, acestui școlar nu i se poate cere nici măcar atât cât se dă: învățarea scris-cititului.

După punerea la punct a întăului factor al învățământului: *localurile de școli*

cu săli de învățământ confortabile, luminoase și bine aerisite, ar trebui să urmeze în mod logic și normal, controlul și îngrijirea celui alt factor: a *copilului de școală*. Pentru a se putea exercita acest control, nu se cer eforturi supraomenești; nici măcar bugetul Ministerului Școalelor nu va fi mai încărcat. Se cere atât ca Ministerul Școalelor în comun acord cu cel al Sănătății să organizeze cursuri de câteva săptămâni, a căror frecvență să fie obligatorie pentru un număr de învățători, la început, de către toți învățătorii, mai târziu și de către toate organele de control (revizori și subrevizori) în a căror atribuții vor intra apoi supravegherea și controlul aplicării acestor sfaturi. Cursurile ar putea îmbrățișa deocamdată probleme în legătură cu regimul alimentar, îmbrăcăminte și curățenie corporală, etc. Aplicarea strictă a acestor sfaturi se impune. La început măcar, ca o simplă experiență: să se constate dacă în urma aplicării acestui nou regim, epidemiile vor mai face sau nu aceleași ravagii.

Să se compare pe baze de statistici, îmbolnăvirile care au avut loc înainte și după aplicarea strictă a noului regim. Aceasta ca un început, până când oficialitatea școlară va impune *trei ore de igienă* în loc de una, care figurează în orarul școlilor normale în prezent și când aceste ore se vor bucura de aceeași trecere și prestigiu de care se bucură azi agricultura teoretică și lucrul manual măcar în aceleași școli normale. Toate acestea ca un început, o fază de tranziție la o altă fază la care au ajuns țările din apus pe care le imităm — în alte privințe.

Medicii de circumscripții să fie obligați să țină cicluri de conferințe în localurile de școală, la care asistența mamelor să fie obligatorie, iar mai apoi să se tipărească cărți mai serioase, cuprinzând tot ce ne poate interesa cu privire la viața copilului. Ca model ar putea servi tratatul clasic al Dr. E. Peret, apărut nu de mult în Franța și care îmbrățișează toate problemele ce pot interesa pe educatori și pe mame.

Un astfel de tratat ar putea iniția pe educator în cunoașterea sumară a anatomiei și fiziologiei copilului la diferite vârste, apoi — în mod mai amănunțit, — ceea ce ar interesa în egală măsură atât pe educator cât și pe școlar în studiul regimului alimentar. Imbrăcămintea, locuința, jocurile lui preferate, munca pentru care are și trebuie să aibă mai multă înclinare; vacanțele, excursiunile etc.

În altă parte a tratatului să se vorbească despre bolile mai frecvente în diferitele perioade ale copilăriei, primele remedeii contra acestora, apoi despre bolile copilărești în genere ca: scarlatina, variola, pojarul, afecțiuni cutanee, afecțiuni parasitare ale căilor respiratorii, turburări digestive, turburări nervoase, afecțiuni de ochi și urechi. Să nu se neglijeze nici inițierea educatorului în studiul sumar al endocrinologiei; să cunoască și să recunoască singur și sigur, fără ajutorul medicului, pe care nu-l are întotdeauna la îndemână, toate simptomele insuficien-

țelor tiroidale, epifize, ipofize, și toate celelalte turburări ale glandelor cu secrețiune internă.

De sfaturile cuprinse în astfel de tratate scrise și explicate în termeni populari de medici competenți în materie, și cu practică mai îndelungată, și răspândite în cercuri cât mai largi, îndeosebi la sate, vor putea profita cu extrem de mult folos și mamele și în primul rând ele, deoarece copilul în primele două perioade ale copilăriei stă sub directa lor îngrijire și supraveghere.

Aceasta cu atât mai mult cu cât ne este dat să vedem zi de zi cum femeile din popor n'au nici cea mai elementară pregătire de mame: nu știu îngriji de copiii nou născuți, a căror mortalitate, din această cauză, până la vârsta de 1 an, atinge cel mai mare procent de mortalitate din toate țările din Europa, afară de Rusia.

Se întâmplă în foarte multe cazuri că, și atunci când copilul atinge vârsta de școală, în această perioadă de mare dezvoltare intelectuală, copilul insuficient alimentat, prost și murdar îmbrăcat, intră într'un stadiu de stagnare a creșterii fizice și psihice, iar drept urmare a acestei neglijențe condamnable, deodată cu depășirea pragului pubertății, copilul trece de obicei în faza tuberculozei, care îl doboară fără milă și care seceră atâtea vieți fragede în țara noastră, de altfel destul de bogată în medici. Această neglijență din partea mamelor nu este rezultatul lipsei, a sărăciei cum s'ar putea crede la prima vedere, ci în primul rând al ignoranței totale.

Curmarea acestui rău să fie deci datoria de căpetenie a medicilor de circumscripție, care de altfel, cu foarte puține excepții, nu prea își fac datoria.

Când prin sfaturi, prin propagandă intensă: conferințe, broșuri și ziare, se va ajunge la combaterea acestui flagel, sau măcar la un început de combatere, și când prin prevenirea multor boli contagioase care bântue azi cu atâta furie printre copiii de școală în anotimpurile

de toamnă și primăvara mai cu seamă, se va putea asigura liniștea și bunul mers al învățământului, și vom crea din școală un local de plăcere, nu de tortură trupească și sufletească, vom putea afirma fără șovăială, că învățământul nos-

tru rural a apucat pe cale bună și că a ajuns la nivelul învățământului din țările civilizate.

Gh. Belea

Profesor la școala normală, Cristur.

OAMENII DELA DEAL.

Regiunea dealurilor constituie cea mai bogată, mai frumoasă și mai populată parte a țării românești.

Nicăiri natura nu apare mai măreață, mai dulce și mai zâmbitoare ca în aceste vaste amfiteatre de lumină pe care le constituie lanțurile nesfârșite de coline dela noi.

Sub vraja încântătoarelor poziții care se desprind la fiecare șerpuire a drumului, îmbiat de murmurul isvorului, de cântecul pasărilor și de mirosul îmbățător al florilor, omul ales s'a simțit atras și reținut aci, din cele mai îndepărtate vremuri.

De aci, unde s'a găsit cel mai prielnic loc pentru refugiu și meditație, pentru resemnare și rugăciune, au pornit pe vremuri marile mișcări liberatoare.

Aci au fost repurtate cele mai multe din biruințele neamului, pentru apărarea credinței și limbii strămoșești.

În vremuri de restriște, când țara copleșită de străini, gemea sub jugul apăsător al birurilor, de aci pornea avântul haiducesc, care trebuia să țină trează conștiința națională.

Aci s'au născut cântecul și poezia noastră populară, nostalgia acestor locuri ne-a dat doina nemuritoare.

Cu toate că pământul spălat de ploii este prea sărac pentru a putea produce îmbelșugata hrană pe care o oferă plugarului lanul dela câmpie, totuș, așezarea la coline, rămâne deapănarea cea mai nobilă și mai frumoasă.

În armonia stilului potrivit al caselor, în meșteșugita ornamentare a porților, prispelor și cerdacurilor, în iscusința desenului folosit la tot felul de cusături și creștături, nu se vede decât manifestarea unor simțuri artistice alese, născute în adâncimea secolelor, moștenite, transmise și dezvoltate de fiecare generație care s'a suprapus.

Numai ființele reci și nepăsătoare, inimile profund vătămate de atmosfera viciată a orașelor, sufletele adormite, cu simțul artistic atrofiat, nu pot înțelege dumnezeiasca expresiune dată de un maestru anonim, troiței cioplită în lemn, care face straje la o răspântie de drumuri sau lângă poteca îngustă ce urcă pe dealul de sub munte.

În această regiune a colinelor, la altitudinea cea mai prielnică și în climatul cel mai potrivit, crește cea mai vioaie, mai sănătoasă și mai densă populațiune rurală a acestei țări.

Acolo este leagănul românismului; acolo se mai păstrează încă, nealterate de atâtea influențe străine, multe din sfintele noastre tradiții, ocrotite în însușirile alese, caracterul nobil și puterea nebiruită a rașei noastre românești.

Era și firesc aceasta, căci, nicăieri natura nu s'a întrecut pe sine ca aici, într'un atât de minunat decor.

Frumusețea peisajelor, limpeziimea apelor, verdele minunat al pajistelor, bogăția florilor, aerul îmbățător, culoarea minunată a fructelor,

aroma delicată a acestora, constituie atâtea glasuri care chiamă și leagă pe om de casa și ograda strămoșească.

Dacă plugarul este silit să lucreze cu mult mai greu pe pantele înclinate ale unui sol, care negunoit și lăsat în voia lui ar refuza să restituie chiar sămânța ce i se încredințează în schimb, variațiunea culturilor și a ocupațiilor lăturalnice, continua mișcare pentru găsirea resurselor de traiu, încordarea și perseverarea, fac ca folosul real să fie cu mult mai însemnat decât cel al săteanului dela câmpie.

Acesta din urmă, lipsit de sîpiritul de prevedere și de simțul comercial, restrâns la câteva culturi nevariate din strămoși, lucrând în mod sumar și rapace, prestând o muncă limitată la un număr extrem de mic de zile lucrătoare, cu un venit brut la hectar de 5—6 ori mai mic, nu poate face față condițiilor de trai, mai ales când este vorba de satisfacut cerințele unei vieți mai omenoase pentru familie.

Cercetându-se cu atențiune se constată că progresede realizate de masele noastre rurale în ultimul pătrar de veac, sunt datorate în cea mai mare parte, iscusinții și sîpiritului înțelegător al omului dela deal.

Prin natura ocupațiilor sale multiple: cultura viei, a pomilor, pepiniera, albinărit, creșterea vitelor, industrializarea laptelui, a lănei, a fructelor, distilarea, fabricarea varului, fasonatul lemnului, țesătoria, împletiturile de tot felul, etc. omul dela deal a devenit mai deștept, mai adaptabil pentru progres, mai mândru, mai pretențios.

Așezarea înșiruită a satelor, față de vetrele compacte și izolate din ste-

pă, a avut o influență hotărătoare asupra sîpiritului, făcând din omul dela deal o individualitate, cu însușiri definite, cu o concepție și inițiativă proprie.

Schimbul de idei rezultat din contactul cu viligiaturistii și chiar cu oamenii din altă vale, or cu cei dela câmp sau dela munte, călătoriile continui la târguri și orașe, pentru sondarea pieței sau diverse schimburi, au creiat o fire mai liberă, însă ordonată și creatoare omului dela deal. Nivelul de cultură mai ridicat, calitățile sufletești mai bine definite, puterile intelectuale mai dezvoltate, au făcut omul dela deal mai sociabil, mai înțelegător, cu un sîpirit de solidaritate mai accentuat și cu acca conștiință de clasă care servă drept temelie civilizației pe care o țară este în stare să o desvolte.

Iată câteva din însușirile care pot constitui o garanție sigură, pentru succesul unei mișcări în scopul realizării progresului tehnic pe care îl dorim neapărat acestei țări.

I. C. Teodorescu.

Notă. Dl. I. C. Teodorescu a publicat acest articol în ziarul „Curentul”. L-am reprodus ca să îndemnăm pe cititorii noștri să ne trimită caracterizări asupra locuitorilor în mijlocul cărora trăesc. Ne-ar interesa de pildă concepția despre viață a Maramureșanului, a Moțului, a Românului de pe Câmpia Ardealului.

Observând cu atenție particularitățile sufletești ale sătenilor, învățătorul își poate explica și anumite manifestări ale elevilor pe cari îi îndrumează. Numai dacă își înțelege astfel datornia, poate să facă într-adevăr un învățământ adaptat realităților în mijlocul cărora lucrează.

(C. I.)

CONSTATĂRI PRIVITOARE LA ȘCOALA PRIMARĂ DIN JUDEȚUL TURDA.

— Propuneri pentru îmbunătățirea sistemului de educație adaptat regiunii și analizat în lumina noilor principii pedagogice. —

Problema culturală a județului Turda a fost examinată dela Unire încoace în legătură cu o serie întreagă de alte probleme de ordin economic sau sanitar, care priveau ținutul compact și omogen al Munților Apuseni. Asupra acestui ținut s'au publicat nenumărate articole de informație de către ziariști, economiști, oameni de școală și politici și s'au făcut o mulțime de anchete științifice, cari toate tindeau să redea fizionomia adevărată a stărilor sociale din această parte de țară, cu o contribuție atât de prețioasă în istoria noastră națională.

Mai puțin s'a stăruit, în aceste anchete, asupra situației în care se găsește învățământul primar.

Rapoartele oficiale ale personalului de control n'au fost cunoscute de marele public și de cele mai multe ori aceste rapoarte au fost întocmite în așa fel încât, dela început, erau sortite să îngroașe numai dosarele Ministerului, neaducând acel suflu de sinceritate, care impune chiar și atunci, când expunerile sunt făcute într'o formă mai greoaie.

În dorința de a contribui, într'o măsură oarecare, la cunoașterea acestei ramuri importante de învățământ, voi prezenta, în cele ce urmează date obiective asupra stărilor școlare din jud. Turda.

Un economist francez spune că „orice asanare economică trebuie să înceapă printr'o cură de sinceritate”. Axioma aceasta poate avea și în domeniul cultural aplicarea cea mai fericită. Mai ales la noi, unde se recoltează, dar mai ales se trâmbețează succesele cu atâta ușurință; succese cari întunecă toată munca înaintașilor noștri, cura de sinceritate este o dovadă de echilibru sufletesc. Ea nu ne lasă să alunecăm pe povârnișul exagerărilor.

Sub acest unghiu am privit toate datele și constatările prezentate în această lucrare. Datele statistice sunt luate din recensământul și foile de fine de an 1930/31.

Școlile de copii mici. Populația școlară dela 5—7 ani.

În județ funcționează 14 școli de copii mici, conduse de 15 învățătoare; 13 școli sunt de Stat, iar 1 este particulară. Numărul elevilor obligați a cerceta școlile de copii mici este de 7252. Dintre aceștia sunt înscrși 894 elevi. Revin deci pentru fiecare învățătoare 63 elevi. Fără instrucțiune rămân 6403 elevi. Pentru a putea urma la școală întreaga populație școlară dela 5—7 ani, ne-ar trebui încă 100 școli de copii mici cu tot atâtea învățătoare.

Scolile primare de Stat. Populația școlară dela 7—16 ani. Câteva cuvinte asupra frecvenței. Numărul învățătorilor.

Avem 165 de școli primare de Stat. Ele au funcționat cu 340 de posturi. Toate posturile sunt complectate cu învățători titulari.

Populația școlară obligată să cerceteze școala, dela 7—16 ani, este de 30.955 elevi.

Au fost înscriși în cl. I—VII de Stat 18.668 elevi; la școala confesională 1.663 elevi. Total: 20.331 elevi.

Deci a fost înscrisă 65% din populația obligată să cerceteze școala.

Au urmat regulat școalele de Stat 14.716 elevi; la cele particulare (confesionale) 878 elevi. Total: 15.594; 76% din populația școlară înscrisă.

Au fost promovați la școala de Stat 11.486 elevi; la școalele part. (conf.) 878 elevi; Total: 12.364 elevi. (79% din populația școlară, care a urmat regulat școala).

Considerând, că numai 15.594 elevi urmează cursurile regulat dintr-o populație școlară de 30.955 elevi, rezultă că rămân fără nici o instrucțiune 50%. Acest procent este compus numai din Români, deoarece Ungurii au școlile lor particulare — asupra lor voiu stăruii într'un capitol special — plus secțiile maghiare, cari funcționează pe lângă școlile noastre de Stat și cari cuprind întreaga populație școlară minoritară din județ. *Se poate spune deci, că minoritarii n'au nici un analfabet, iar noi Românii avem 50% din populația școlară dela 7—16 ani, care nu se bucură de nici un fel de instrucțiune.*

În școlile pomenite, funcționează 340 de învățători de Stat repartizați după naționalitate astfel: 290 sunt Români, iar 50 Unguri, aplicați în cele 27 de secții maghiare de Stat, unde propun în limba maghiară și română.

Repartizând cei 14.716 elevi, cari au urmat regulat cursurile școlii de stat pe 340 învățători câți au funcționat, revin de fiecare învățător 43 de elevi.

Statul cheltuește 912 lei pentru instrucțiunea fiecărui elev.

Frecvența elevilor. Cantina școlară. Învățământul ambulant.

O cauză fundamentală, care împiedecă buna funcționare a școlilor, este frecvența neregulată a elevilor. În special la munte — învățământul regulat se poate zice că începe numai prin luna Noemvrie — „când cade zăpada“ — și se termină în mijlocul lui Aprilie. Toate mijloacele întrebuintate: sfaturi, povețe, conferințe, citații prin comitetul școlar sau primărie, amenzile chiar, n'au dus la nici un rezultat. Sărăcia locuitorilor, lipsa izlazurilor comunale, lipsa părinților de-acasă — Moșii pleacă cu negoțul lor de-a-lungul Țării și lipsesc cu lunile — contribuie în mare măsură la această frecvență slabă. Am încercat să creiem — în centrele mai mari — câteva cantine, unde elevii să primească la prânz mâncare caldă și să fie scutiți de a mai merge acasă, căci pe lângă sărăcie, la munte, așezările omenești sunt împrăștiate pe întinderi foarte mari și elevii sunt siliți să facă distanțe considerabile până la școală. N'a reușit nici această inițiativă. Din cele trei cantine înființate mai trăiește numai una, cea din Câmpeni.

Ea trăiește, fiindcă s'a găsit în această comună o mână de oameni entuziaști — învățători, preoți și alți intelectuali — cari au susținut-o chiar și atunci când Ministerul nu i-a mai putut acorda nici un sprijin material. Mulțumită acestei cantine, frecvența s'a îmbunătățit mult în comună.

Se poate spune deci, că singurul mijloc eficace pentru o bună și regulată frecvență în Munți, ar fi înființarea a cât mai multe cantine școlare. Cantina nu poate trăi însă, numai din entuziasmul învățătorului. Fără sprijinul celorlalți intelectuali — preoți, notari, perceptori, primari, etc., dar mai ales fără sprijinul oficialității, ea nu poate dăinui.

Pe lângă cantină, se impun și chibzuite măsuri administrative din partea Ministerului de Instrucțiune. Legea trebuie să aibă mai multă elasticitate și să fie pusă în funcție de anumite considerații de ordin geografic și regional. Dacă pedagogia modernă recomandă programa analitică regională — munte, deal, șes, ape, etc. — tot aceleași motive pledează și pentru regionalizarea termenelor pentru începutul și sfârșitul anului școlar precum și durata vacanțelor. Intr'un ținut, unde locuitorii sunt comercianți ambulanti, iar cei de-acasă se ocupă cu oieritul și stau jumătate de an sus la munte în așa numitele „mutături“ — cum este cazul în Munții Apuseni — cum se va putea începe anul școlar la 1 Sept. și să se termine la sfârșitul lui Iunie?

Dau numai câteva cazuri să se vadă ce frecvență avem în lunile Sept. și Oct. în comunele dela munte:

IN LUNA SEPTEMBRIE.

1. *Muncel*, 2 elevi prezenți din 64 înscriși;
2. *Lupșa-Vale*, 1 elev din 126 înscriși;
3. *Sălcăua de sus*, 6 elevi din 85 înscriși;
4. *Sartăș*, 27 elevi din 70 înscriși;
5. *Sălcăua Valea-Largă*, 12 elevi prezenți din 42 înscriși;
6. *Mușca*, 7. *Lupșa-Hădărău*, nici un elev prezent.

IN LUNA OCTOMBRIE.

1. *Comuna Geamăna-Vința* 18 elevi prezenți din 45 înscriși;
2. *Lupșa-Hădărău*, 54 elevi prezenți din 103 înscriși;
3. *Avram-Iancu Târșea*, 31 elevi prezenți din 54 înscriși;
4. *Avram-Iancu Casa*, 24 elevi prezenți din 55 înscriși;
5. *Ponorel*, 36 elevi prezenți din 226 înscriși;

Aceeași frecvență s'a constatat și pentru lunile Mai și Iunie. Datele sunt luate din itinerariile inspecțiunilor făcute de personalul de control.

La munte, va trebui creiată o școală specială potrivită cu nevoile economice ale locuitorilor. Copiii sunt unelte de muncă nu numai după concepția părinților, ci și ca rezultat al condițiilor aspre de traiu în cari e silit să viețuească munteanul. Ei trebuiesc redați familiei în sezoanele de muncă. Câștigă și școala, câștigă și familia. Sălile de clasă nu vor mai fi goale, învățătorii vor putea munci cu mai multă tragere de inimă — având școala plină — și nu vor mai ajunge în conflict cu părinții elevilor din cauza amenziilor aplicate.

Școala de munte va trebui deci să se înceapă numai pela mijlocul lui Octombrie și să se termine la mijlocul lui Mai.

Vacantele lungi de Crăciun și Paști trebuiesc suprimate, restrângându-se numai la zilele de sărbătoare.

Tot pentru munte va trebui examinată cu multă seriozitate și problema învățătorilor ambulanti. Pentru populația lui răslețită, unde niciodată nu se vor putea înființa școli pentru toată lumea — vatra unui sat se întinde pe zeci de kilometri — numai prin învățământul ambulant se va putea rezolvi problema analfabetismului. Misiunea acestor învățători este un adevărat apostolat. De această sarcină grea nu se vor putea achita băieții tineri de 17 ani, de-abia ieșiți din școala normală și originari din suburbiile (ca să nu zicem mahalalele) orașelor de provincie. La munte, unde locuitorii au o zestre sufletească specifică; nu poate să-și ia sarcina de învățător ambulant, decât cineva care cunoaște acest mediu și e familiarizat pe deplin cu toate manifestările de viață ale acestor locuitori. Încercarea făcută mai anii trecuți, de a se numi în aceste posturi ori *cine are diplomă*, s'a terminat în mod lamentabil. Din cei 10—12 învățători ambulanti din județ n'a mai rămas niciunul.

În urma lor n'au rămas decât plângeri, reclamații și anchete administrative.

In rezumat. Pentru îmbunătățirea frecvenței școlare în regiunea muntoasă, pentru a prevedea cu învățământ pe toată lumea, deci a stârpi din rădăcină plaga analfabetismului, e necesar să se înființeze cât mai multe cantine școlare, să se organizeze serios învățământul ambulant, iar școala să țină seama de sezoanele de lucru ale munteanului, când elevii trebuiesc redatți familiei, reducându-se astfel durata anului școlar.
(Va urma.)

NICCOLAE NISTOR.

Revizor școlar, jud. Turda.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LECȚIE DE ARITMETICĂ.

cl. III.

Subiectul lecției: *Sutimea.*

Ascultare. Copii, despre ce ați învățat la Aritm. în lecția din urmă? (despre zecime). Mi-aduc aminte că D-ra învățătoare v'a dat ceva și de scris. (ex. de scriere și citire a zecimilor.)

Scoateți caietele să văd și eu cum ați scris! (Se inspectează caietele și se fac observații cu privire la felul cum au scris, ordine, curățenie.)

Cine vrea să citească? Cei pe cari vă numesc, citiți numai câte un număr și spuneți, fără să vă întreb, și cum l-ați scris.

Copii, la ce zicem frântură? Cum mai zicem în loc de frântură? (fracție). Spuneți lucruri întregi! Ce întregi mâncați voi în recreația dela 10 ore. (un corn, un măr.) Ce fructe

sunt acum mai multe în vitrinile prăvăliilor? (portocale, mandarine). Când o mamă are doi copii și numai o portocală, ce face ea? Și dacă mama o împarte deopotrivă, cât dă fiecărui copil? Jumătatea de portocală a câtea parte este din portocala întreagă? (a 2-a parte).

Și fiecare parte ce este față de portocala întreagă? (fracție). Care dintre voi a mâncat portocale? Spuneți cum le mâncați? (le curățim de coajă, apoi desprindem câte o felie și o mâncăm). Ați numărat câte felii au avut portocalele pe care le-ați mâncat? Când portocala are 10 felii tot una de mari, a câtea parte din portocala întreagă e fiecare felie?

Cum ați învățat că se numește a zecea parte dintr'un întreg împărțit în zece părți egale? (zecime).

Când voi mâncați o felie dintr'o portocală care are 10 felii, cât mâncați din portocală? (o zecime). Câte zecimi fac un întreg? Ca să împărțim un lucru întreg în zecimi, ce trebuie să facem? Cum putem împărți mai ușor și mai bine întregul în 10 părți egale? (întâi în 2 și apoi fiecare jumătate în 5).

Pregătire. — Mai spune cineva ce este fracția! Ce este zecimea? Cum se cheamă zecimea din m.? Un dm. câți cm. are? Fiecare cm. a câtea parte este din dm.? Deci care e zecimea din dm.? Dar zecimea din dl.? Zecimea din dag.? Zecimea din hm.?

Un hm. câți m. are? Un m. câți cm.? Un gram câte cg.? Un kg. câte grame are? O $\frac{1}{2}$ de Kg. câte gr are? Bine, copii!

Acum să învățăm mai departe!
Predare. Măsurile de care am vorbit: Kg., $\frac{1}{2}$ de Kg., hg. dag. cine le folosesc mai mult?

În care prăvălii se vând mai multe feluri de lucruri care se măsoară cu Kg. și măsuri mai mici decât el? (băcăniile). Spuneți ce cumpărăm din băcănie? (făină, zahăr, orez, etc.)

De unde aduc băcanii zahărul? Noi de ce nu cumpărăm zahăr de-a-dreptul dela fabrică? În ce pune fabricantul zahărul ca să-l poată trimite cât de departe? (în lăzi de lemn sau în cutii). În cutii sunt puse câte 2 sau 5 kgr.; în lăzi sunt 25, 50, 100 kg. Băcanii cumpără mai multe lăzi odată, dar în prăvălie aduc numai una și zahărul din ea îl împart în pungi de câte 1 kg. Toate pungile cu zahăr le așează frumos, la rând, pe un raft.

Știți voi de ce fac mulți negustori așa? (să nu se umple zahărul de praf și să le fie mai ușor mai ales atunci, când e multă lume în prăvălie).

Dacă lada întreagă e de 100 kg. câte pungi de câte 1 kg. de zahăr are să facă din ea? (100 pungi). Cum e lada când o aduce în prăvălie? (întreagă). În câte pungi pune zahărul din ea? (100). Va să zică în câte părți o împarte? Cât pune în fiecare pungă? (1 kg.) Cum sunt deci părțile între ele? (egale). Fiecare pungă de zahăr a câtea parte este din lada întreagă? (a suta parte).

Cum face negustorul cu zahărul, așa face și cu făina și cu sarea.

Dinainte le are împărțite în pungi. Făina și sarea în ce le aduc negustorii? (în saci).

Intr'un sac din cei mai largi și înalt cam cât voi, încap 100 kg. făină. Intr'un sac la fel de mare câte kg. de sare vor încăpea? (m. multe). De ce?

Dintr'un sac de făină de 100 kg. câte pungi de făină de câte 1 kg. face negustorul? De ce?

Cum sunt toate pungile între ele? De ce? (un kg. în fiecare). A câtea parte din sacul întreg e fiecare pungă cu făină? (a suta parte).

Băcanii cumpără și ceai. Sunt și prăvălii unde se vinde numai ceai și cafea. Voi știți unde se vinde în orașul nostru numai ceai și cafea? (*Meinl*). Care dintre voi știe cât de scump se vinde ceaiul? (300—600 lei). Fiindcă e așa de scump, cât cumpără oamenii odată? (puțin). Ați pus mâna pe pachetul de ceai pe care l-a cumpărat mama (e ușor). Fiindcă e ușor, de aceea când cumpără cineva 100 gr. e destul. La *Meinl*, copii, sunt pachete de ceai și mai mici. Când desfaci un pachetel de ceai, vezi că e cu foarte multă grijă împachetat. De ce oare? Ceaiul în ce-l aduc negustorii? (în cutii de tinichea bine închise). Să vedem — dintr'o cutie de ceai de 5 kg. — câte pachete de ceai de câte 50 gr. se pot face?

Intr'o $\frac{1}{2}$ de kg. câte gr. sunt? Din 500 gr. câte pachete de 100 gr. se

pot face? (5). Dar de câte 50 gr.? (10). Dacă din o $\frac{1}{2}$ kg. se fac 10 pachete, dintr'un kg. câte? (20). Dar din 5 kg.? (100). Cutia întreagă în câte pachete a împărțit-o? Cât a pus în fiecare pachet? (50 gr.) Cum sunt pachetele între ele? A câtea parte din cutia întreagă e fiecare pachet? (a suta parte).

Pauză.

Voi ați învățat despre termometru. Distanța dintre 0° — 100° cum se împarte? (în 100 părți egale). Fiecare distanță mică a câtea parte este din distanța întreagă? (a suta parte).

Un metru câți cm. are? Să spuie cineva cum se împarte m. în cm.? Cum sunt toți cm. între ei? Fiecare cm. a câtea parte este din m. întreg? (a suta parte).

Asociere. Lada de zahăr, sacii cu făină sau sare, cutia cu ceai, cum au fost la început? (întregi). Fiecare din acești întregi în câte părți a fost împărțit? (100). A câtea parte din întreg este fiecare din aceste părți? (A suta parte). Fiecare parte de câte ori e mai mică decât întregul (de 100 ori.)

Generalizare. — *Tineți minte: Fiecare parte din întregul împărțit în 100 părți egale se numește SUTIME.*

Să arate cineva zecimea din m.!

Altcineva să arate sutimea din m. Câți cm. sunt în fiecare dm.? Câte sutimi deci fac o zecime?

Când avem o sută de lei în mone-de de câte un leu, ce facem ca să vedem mai ușor că sunt 100 lei? (grămezi de câte 10 lei). Fiecare grămadă ce este față de suta întreagă? (o zecime). În fiecare zecime câte sutimi sunt?

La termometru distanța dintre 0° și 100° în câte se împarte întâi? (în 10 și apoi fiecare parte încă în 10). Deci sutimea de câte ori e mai mică ca zecimea?

Recapitulare. Ce este fracția? Care fracție o numim zecime? Cum e zecimea față de întreg? De câte ori e mai mică? Cum împărțim mai ușor un întreg în zecimi?

Care fracție o numim sutime? Cum e sutimea față de întreg? De câte ori e mai mică decât întregul? Dar decât zecimea? Cum împărțim mai ușor un întreg în sutimi?

Când ziceți *zecime* la ce vă gândiți?

Dar *zecea* ce este?

Când ziceți *sutime* la ce vă gândiți? *Suta* ce e?

Aplicare. Se fac exerciții de transformare a întregilor în fracțiile învățate și invers.

Ana C. Iencica.

Prof. de pedagogie, Cluj.

POLITICA ȘCOLARĂ

Curențe și aspecte.

III.

Deși fiu al revoluției franceze, Napoleon utilizează lozincile ei generoase pentru scopurile sale imperiale, absolutistice. Temându-se de libertățile prea largi, trambitate de revoluționari, Împăratul își imprimă vederile personale și în domeniul educației. Școala laică, abia pornită pe drumul emancipării, ei încearcă s'o abată pe făgașul imperialismului monarhic. Impune o educație și o programă

școlară menită să servească mai mult scopurile politicii sale militariste. În scopul acesta lasă școalele primare în sarcina congregațiilor catolice, iar liceele le trece la stat. Ca în toate domeniile, politica lui Napoleon a schimbat fața lucrurilor și pe terenul educației. Pecetea personalității sale uriașe, a spiritului său larg și totuși egocentric și absolutist, a rămas adânc imprimată în școala timpului său.

LUPTA ÎNTRE BISERICĂ ȘI STAT.

Imediat după căderea lui Napoleon începe reacțiunea. Începe mai întâi restaurația monarhică și politică. Împărații și regii își recupără tronurile, de pe care fuseseră alungați. Biserica Româi nu întârzie să pornească și ea lupta contra școlii laice, pentru ca să-și recucerească terenul pierdut. Vrând să prindă din nou în mână frâiele învățământului, clerul deslănțuie o goană aprigă contra ideilor liberale și contra celor cari le profesau în educație. Concomitent începe lupta între stat și biserică pe chestia politicii școlare.

Biserica face eforturi să abroge și să scoată din vigoare legiuirile, în care triumfase ideologia laică și punctul de vedere liberal al statului. Statul nu se lasă mai prejos. Cele două extreme angajează un războiu în toată regula. Rezultatul final este un *compromis*. Se declară un armistițiu și părțile combatante convin să se mențină două monopoluri școlare: *al statului și al bisericii*. Transacția asta durează până la sfârșitul veacului al XIX-lea. În multe părți durează și în zilele noastre. Ea există în fond chiar și la noi în țară. Legile noastre școlare recunosc bisericilor din România dreptul de a înființa și a susține orice fel de școli, primare, secundare, superioare, etc., statul rezervându-și dreptul de a da autorizație și a face controlul didactic. Sunt state în care biserică are dreptul de a susține școli confesionale fără nici un drept de supraveghere și ingerință din partea statului. În realitate politica aceasta nu este decât o concurență deghizată a statului în luptă cu biserică. Niciunul din cei doi adversari n'a renunțat la biruință. Fiecare tinde să reducă forțele celuilalt până când va reuși să-și ia școala din mână. Pe la sfârșitul veacului trecut, curentul pentru școala statului era în creștere. În special în Franța biserică pierdea terenul văzând cu ochii și spiritul francez cerea cu tot mai multă insistență monopolul exclusiv al

statului în ce privește îndrumarea educației publice.

După ce însă Franța este înfrântă la Sedan (1870), biserică câștigă din nou în prestigiu.

— „Iată, Germanii ne-au învins — spuneau clericali francezi — pentru că ei n'au scos religia și morala creștină din școală. Noi avem minte. Dar ei au și minte și inimă. Iată că fără Dumnezeu nu este mântuire și nu este glorie...” De aci lozinca: statul trebuie să se reconcilieze cu biserică și să ajungă din nou la înțelegere pe tema educației. Știința trebuie adusă în concordanță cu credința, pentru că ele nu se exclud una pe alta. Statului i se cere doar atâta ca să respecte învățământul religios în școlile laice, ceea ce nu e o pretenție tocmai exagerată. Astfel rezonează clericaliștii de ieri și de azi.

ASPECTE DIN POLITICA EDUCAȚIEI
CONTIMPORANE.

Acest compromis între stat și biserică formează nota esențială a politicii școlare din timpurile noastre, aproape în toate țările europene. Despre politica educației în Franța și Germania s'a scris prea mult la noi, pentru că să mai fie nevoie a o înfățișa aici.

Politica școlară a Ungariei o cunoaștem, pentru că aici, în Ardeal, i-am gustat roadele atâta timp. Ea este aceeași în Ungaria de astăzi ca și în Ungaria de ieri. Statul tolerează ca învățământul să rămână în mâinile bisericii, având numai grija ca el să servească scopurile sale politice: *asimilarea și desnaționalizarea prin școală*. Vom lua în cercetare deci statele care au trecut în timpul din urmă prin sguđiri politice și sociale mai adânci. Fizionomia politicii lor școlare este mai interesantă.

În *Italia*, patria revoluției lui Mussolini, deși noul regim al educației se inspiră din principiile *fascismului*, acordul statului cu biserică catolică există și

astăzi. Și e mai mult în favoarea bisericii.

Conflictele între biserică și statul fascist pe chestia educației n'au lipsit nici în Italia. Înainte de războiu, pedagogii italieni combăteau cu vehemență școala confesională. O detestau mai ales pentru educația ei unilaterală și fanatizantă, care se adăpa din cunoscutul spirit de intoleranță al tradiției catolice. Polemicile acute, care s'au purtat, au și provocat o reformă a învățământului. S'a căzut între altele de acord, ca comisiunile de examene să fie mixte, adică alcătuite din profesori clericali și laici. Intronată la conducerea statului ideologia fascistă și-a imprimat totuși pecetea în școală. Ținta supremă a educației în Italia modernă este „națiunea”. Iar națiunea este *fascismul*. Cum disciplina oarbă și ideea de autoritate fac parte din principiile fundamentale ale fascismului, libertatea învățământului în Italia era până de curând recunoscută numai de formă. În fond statul dicta și în școlile confesionale (particulare). El impunea programa și cărțile de școală. Întreg învățământul era statificat sau „naționalizat”. Dar biserică catolică nu s'a dat bătută atât de ușor. Cu abilitatea de veacuri verificată, ea a luptat până când a reușit să provoace o reformă școlară în favoarea sa. În baza acestei reforme s'a creiat iarăși un compromis între biserică și stat. Mussolini s'a reconciliat cu Vaticanul și a schimbat nițel direcția. Dacă nu s'a revenit cu totul la vechile tradiții, dacă în școală nu mai dictează biserică, este cert, că ea și-a salvat autoritatea și rolul asupra educației masselor.

Din pur instinct de conservare, fascismul a acceptat acest rol pentru că — după cum spuneam — *își inchipue că biserică mână apa totuși la moara lui*. În adevăr, ca orice biserică absolutistă, catolicismul propagă ideea de autoritate, de supunere și ascultare, negațiunea oricărei independențe spirituale și morale a individului. Ori, aceste principii pedagogice

și sociale convin de minune fascismului, pentru că *ele sunt chintesența doctrinei sale*. Pe ele își razimă puterea și dictatura. De aici compromisul actual între biserică și statul italian pe chestia poliției școlare.

Același aspect revoluționar îl are și politica școlară în *Rusia sovietică*. Dacă ținem școala de uriașele sguđuiri sociale și transformări politice, prin care a trecut imperiul țarilor, straniile aspecte și dese schimbări la față pe care le întâmpinăm în educația rusească nici nu ne miră prea mult. Era fatal, ca organizația învățământului în Rusia să treacă prin o serie de reforme și de contrareforme, după cum la conducerea sistemului erau spirite revoluționare extremiste sau ceva mai echilibrate. Istoria modernă a poliției școlare rusești este străbătută mai ales de luptele în jurul programelor și a examenelor. După vechea perioadă a examenelor fcarte riguroase, care a precedat revoluția rusească dinainte de războiu, a urmat o serie de reforme școlare, care au ușurat examenele. Mai ales pe ușile școlilor superioare se putea intra mai ușor. A urmat o perioadă de reacțiune, prin care s'a revenit din nou la sistemul examenelor riguroase. Războiul mondial, căruia i-a urmat debandada și revoluția, a măturat totul și a întors lucrurile pe altă față. Învățământul a apucat-o și el rasna, pe panta revoluționară. A venit buretele comunist și a curățat studiile și examenele. Programa de studii și cărțile de școală au fost modificate dela alfa până la omega și infuzate de doctrina comunistă. Învățământul religios a fost pur și simplu isgonit din școală cu preot cu tot. Ordinea și disciplina școlară au fost întoarse pe dos. În prima perioadă a revoluției, în școala rusească nu inspectorii și profesorii erau stăpâni, ci studenții. Ideea de autoritate era distrusă complect. Așa numitele „soviete școlare” tăiau și spânzurau, hotărînd în ultima instanță de toate chestiunile didactice, administrative și economice, care priveau școala.

Fără îndoială, problemele școlare nici nu-i preocupau pe elevi prea mult, câtă vreme pe primul plan al preocupărilor lor sunt chestiunile politice. Tot ce privea planul analitic și progresul învățământului este nesocotit. Cunoștințele studenților sovietici ajung aproape de zero. Ignoranța la proporții amenințătoare. Dela un timp situația învățământului ajunge atât de haotică și catastrofală, încât comisarul culturii s'a văzut silit să schimbe macazul și să ia măsuri draconice pentru reîntronarea muncii, a disciplinei și a autorității în școală. Participarea studenților la viața politică a fost îngăduită cu restricții și sancțiuni severe. Cu toate acestea studențimea sovietică consacră și azi mai multă vreme și energie pentru intrunirile politice, decât pentru carte și învățatură. Libertinajul și fanatismul politic, stălcirea ideilor pedago-

gice și sociale ale lui Tolstoi, a dus în chip fatal la anarhizarea și destrăbălarea învățământului. A ucis formal civilizația. Se pare că în timpul din urmă politica școlară sovietică manifestă tendința de a se reveni la regimul minții sănătoase. S'a luat o serie de măsuri de caracter burghez: ordine, disciplină, examene serioase, etc., adecă tot ce poate asigura o solidă organizație a învățământului. Exact ca în Italia fascistă, revoluția își mănâncă și aici propriii săi copii. Politica școlară a sovietelor începe să copieze regimul burghez-capitalist. Și ușor se poate întâmpla ca mâine-poimâine să vedem iarăși pe preotul pravoslavnic, intrând în școală cu manualul de catehizație subsuoară.

G. H. TULBURE,
Inspector general.

CĂTRE INTELLECTUALII SATELOR NOASTRE!

Puțini dintre intelectualii satelor noastre știu că în Clujul românesc de după războiu, s'au fundat instituții noi de cultură, cum este de ex. *Muzeul etnografic* unde se adună fel și fel de obiecte în legătură cu viața și ocupațiile noastre dela țară, ca: *agricultura, păstorit* (creșterea vitelor) *pescuit, vânat, tors, țesut; ca broderii, cusături, covoare; portul* nostru dela țară. Apoi tot ce privește *olăria* veche. Cu un cuvânt scopul este să se arate cât mai credincios vizitatorului icoana vieții noastre dela țară.

Dar Muzeul nu se mărginește la atât: el este și un institut de *cercetări* unde se fac studii privitoare la părți întregi din țara noastră. Și în această privință vom mai vorbi.

Oamenii înțelegători au adus la muzeu *cornul* de vânătoare din timpul lor, ba și *flinta* veche...

Să ne înzestram cât mai bogat și mai *variât* cu aceste feluri de obiecte ce se referă la viața noastră de

popor legat de un trecut îndepărtat și de o glie destul de întinsă.

Pentru a înfățișa *complet* poporul de jos — civilizația țărănească — pe lângă *obiecte* din lemn, os sau piatră — avem nevoie și de *material* ce se referă la *sufletul* poporului nostru. Și aici găsim *obiecte*. *Obiectele* *sufletești* ale lumii noastre dela sate sunt *obiceiurile* de tot felul. Pe lângă *obiectele muzeale*, deci culegeri de materiale zise *folclorice*. Căci nu se poate închipui cunoașterea vieții noastre dela țară numai prin obiecte, cum nu se poate trup fără suflet, dar nici invers: nu se poate închipui nici o cunoaștere a vieții noastre dela țară numai prin producțiuni așa zise *folclorice*, adică *obiceiuri, superstiții, literatură populară*.

Noi o să întindem discuția cu intelectualii satelor noastre pe această temă, încredința că am putea să ne dumirim asupra multor lucruri. Deocamdată facem cunoscut prin această publicațiune despre multele obligațiuni *morale* pe care-

le are un intelectual dela sate; despre mai multele obligațiuni morale pe care le are un intelectual pe o treaptă mai înaltă de cultură, față de satul nostru care este necunoscut în mare parte.

Muzeul Etnografic din Cluj a pregătit în vederea colaborării cu intelectualii satelor două chestionare: unul privitor la *Obiceiurile dela Crăciun și Anul nou* și unul privitor la *Casă*. Arhiva folclorică a Muzeului s'a îmbogățit an de an — dar sunt puncte din țară de unde nu s'au primit răspunsuri. Apoi mai sunt din cei ce doresc să contribuie la sporirea materialului nostru folcloric și cu alte lucruri decât cu temele anunțate prin aceste două chestionare — de ex. cu o culegere de *balade* din partea locului sau de *colinde*. Vast este domeniul folclorului; noi o să deosebim numai câteva din chestiunile mai importante spre a avea o orientare.

Un culegător pasionat poate să culeagă obiceiurile de peste an, ori numai unul din aceste obiceiuri — insistând mai mult asupra lui; se poate lega culegătorul de viața omului, după cum i se trece lui viața de cum se naște, până se mărește, trecând prin *căsătorie* și până când trece la cele veșnice (*inmormântare*) — și cu toate obiceiurile ce se practică atunci când se desăvârșește unul din aceste acte mari din viața omului.

Am vrobît de obiceiuri; ele se repetă dela om la om; dela an la an — dar multe se pierd prin înoirile repetate; prin modernizarea care ne așteaptă și bate la ușa noastră. De acest lucru și-au dat seama învățătorii noștri când, pe lângă activitatea lor profesională au mai dezvoltat și alta extraordinară. Așa se explică renumele unora ca C. Rădulescu Codin, George Cătană, M. Lupescu, spre a numi numai câțiva. Dar să nu credeți că numai învățătorii, ci și preoții au condus cu străjnicie reviste de folclor. Preotul Gh. N. Dumitrescu-Bistrița scoate și astăzi o revistă de folclor care se numește „Izvoarașul”. Această preocupare a străbătut și în rândul altor profesioni — de

unde credeai că nici n'ar fi putut veni un interes mai mare pentru literatura noastră populară. Renumitul Tudor Pămfile este recrutat dintre ofițeri, Artur Gorovei, avocat. *Comoara Satelor* este destul de bine cunoscută. Vedeți dară, cum față de comorile noastre sufletești nu rămâne nimeni în nesimțire.

De alt capitol al folclorului, ca cel al literaturii populare (balade, colinde) nici nu mai vorbim. Cântecelul, cele frumoase și ușor de cules, s'au îngămădit în volume mari de cu timpuriu. A venit însă timpul să se schimbe felul de a lucra. Un oarecare sistem aduce un rezultat altfel. De-aceia, direcția acestor colectări au luat-o asupra lor anumite școli. Una dintre acestea este și Muzeul Etnografic din Cluj unde, pe lângă că se împărțesc chestionare privitoare la felul de a culege, se dau sfaturi și se țin relațiuni strânse între eventualii colaboratori permanenți dela sate. Nu rămâne decât să fim încunostințați de direcția în care s'ar putea lucra spre a veni într'ajutor fie cu sfaturile noastre, fie cu ajutoare de altă natură spre a ușura munca în colaborare pe tărâmul salvării materialelor noastre folclorice. O simplă carte poștală ne pune în legătură. E de dorit să ne strângem rândurile. S'ar putea da naștere la *șezători* anuale cu caracter folcloristic, unde ar face comunicări — fiecare din cei ce se ocupă — și astfel, am îmbogăți Arhiva noastră de folclor. Materialele serioase vor putea fi chiar tipărite într'o publicație a Muzeului, care va apare în curând, și care va arăta zi de zi rezultatele colaboratorilor noștri din provincie.

Atragem atenția că oricine poate să strângă material referitor la înfățișarea externă a locuitorilor, ca îmbrăcăminte (*port*) — referitor la obiceiurile de care am vorbit mai sus — material referitor la ocupațiuni (agricultură, păstorit, pescuit, vânat, etc. — atât obiecte cât și material scris și desenat sau fotografiat). Nu strică să se treacă dela un capitol de acestea la mai multe capitole, spre a se

putea desvolta o mică monografie a satului respectiv.

Scopul meu a fost să atrag atenția și pe această cale și să trag câteva linii simple în această direcție publicând *Schița monografică asupra Lujerdiului-Someș¹⁾*, care se găsește și în *extras* separat la direcția revistei *Satul și Școala*.

Și referitor la această problemă de clarificare a satelor noastre vom sta bucu-roși la dispoziția celor doritori de a lucra. Am dori numai să știm *numele* și *localitatea* celor ce vor colabora cu noi spre a putea întreține legături mai strânse, umii cu alții. În acest scop adresați-vă cât mai neîntârziat Muzeului

¹⁾ v. *Satul și Școala*, Nr. 2—8.

Etnografic din Cluj și țineți contact cât mai strâns cu personalul acestei instituții pe drumul pe care voim să apucăm.²⁾

ION CHELCEA,

conducătorul Arhivei de folclor dela Muzeul Etnografic din Cluj.

²⁾ Membrii activi ai *Arhivei de Folclor* dela Muzeul Etnografic din Cluj, cât și colecții de *obiecte muzeale*, vor fi trecuți într'o rubrică specială a publicațiunii noastre, iar la folosirea materialelor din diferitele părți, va figura în totdeauna culegătorul, atunci când va fi vorba despre culegerea cuiva.

Pagina literară

DOUĂ COMEMORĂRI.

În aceste vremuri de criză nu numai economică, dar mai ales morală, când producțiunile spiritului nu mai găsesc înțelegere și prețuire, e bine să ne întoarcem cu gândul la acei înaintași care prin puterea genului lor au sporit moara noastră sufletească, dăruind neamului capod'opere de știință și de artă, care onorează nația noastră și umanitatea.

De aceea, e vrednică de laudă măsura luată de Minist. Instr. ca școlile să comemoreze pe B. P. Hașdeu și pe N. Grigorescu, dela a căror moarte s'au împlinit 25 de ani.

BOGDAN PETRICEICU HAȘDEU este fiul Basarabiei, provincie scumpă care, în secolul trecut, a cunoscut sub dominația rusească cea mai aspră împilare.

Făcându-și din ignoranță o armă, stăpânirea rusească a căutat să stingă orice lumină a conștiinței românești din Basarabia, fie că licărea în școală, în biserică ori în familie. De aceea, cu atât mai simțit trebuie să fie omagiul nostru de recunoștință față de puținii cărturari basa-

rabeni, în frunte cu Hașdeu, care nu s'au lăsat impresionați de mărimea înspăimântătoare a colosului moscovit și n'au fost ispitiți nici de onorurile, nici de bogățiile pe care le-ar fi câștigat, renunțând la naționalitatea lor, ci s'au simțit mândri că sunt Români și au luptat pentru triumful neamului lor.

B. P. Hașdeu s'a născut în 1836 în satul Cristinești din județul Hotin. Din copilărie se cunosc puține lucruri. Probabil că a fost o copilărie fericită, familia sa fiind bogată. Hașdeu își amintea spre bătrânețe că făcea în copilărie „*câte șapte mii de nebunii pe zi*”. A făcut liceul la Chișinău și universitatea la Harcov. N'a păstrat amintiri plăcute din viața studentească și ne spune că atmosfera muscălească a urit-o „*în liceu, în universitate, în cercuri culturale*”, unde „*n'am iubit nici un profesor, considerându-i pe toți ca dușmani, numai și numai pentru că erau Muscali... Singurul meu dascăl a fost tatăl meu dela care, prin iubire, am învățat a fi Român și creștin... În Rusia nu m'am specializat în*

nimic, decât numai doardă la o facultate juridică. Dreptul muscăbesc! Cum s'ar zice justiția cânilor turbați. In urmă am devenit istoric, linguist și filolog, dar n'am format eu însu-mă, ca autodidact în toată puterea cuvântului".

La 1856 Hașdeu trecu în România fiind rând pe rând: judecător la Cahul; bibliotecar la Iași, profesor universitar la București și pretutindeni un harnic și temut ziarist. Ca membru al Academiei Române primește sarcina redactării Dicționarului limbii române, lucrare vastă, intitulată de Hașdeu „Etymologicum Magnum Romaniae”, concepută pe un plan măreț, care a fost întreruptă după mulți ani de muncă din cauza deosebirilor de vederi dintre Hașdeu și membrii Academiei.

O altă lucrare filologică de mare însemnătate, este „Cuvente den betrani”, o bogată colecție de vechi texte românești.

Ambele lucrări sunt o strălucită dovadă de erudiția excepțională a lui Hașdeu. Acelaș lucru îl confirmă și lucrarea sa „Istoria critică a Românilor”, prin care el încearcă să clarifice începuturile poporului românesc.

Hașdeu a ajuns cunoscut în marea masă a cititorilor prin lucrările sale literare: „Ioan Vodă cel Cumplit” și „Răzvan și Vidra” și cu lucrarea filosofică „Sic Cogito”.

„Ioan Vodă cel Cumplit” este o monografie prin care evocând glorioasa, dar nefericita domnie a lui Ioan Vodă, Hașdeu urmărește, ca și N. Bălcescu, să desțepte în sufletele Românilor ambiția faptelor mari și interes pentru țărănime.

„Răzvan și Vidra” este o dramă romantică, cuprinzând un episod din istoria Moldovei, la sfârșitul sec. XVI. Fin scriitor și priceput istoric, Hașdeu reușește mai bine decât Alecsandrii sau Delavrancea să redea coloritul caracteristic Moldovei în această vreme.

În afară de aceste lucrări, Hașdeu a întemeiat numeroase ziare și reviste, animate toate de spiritul său creator și de combativitatea temperamentului său. Ad-

versar temut, n'a cruțat cu știința și cu ironia sa pe nimeni dintre cei cari i s'au pus în cale.

La 1888 Hașdeu are durerea să-și piardă unica copilă, Iulia, moartă la 19 ani, după ce uimise lumea cu daturile sale sufletești. Moștenind dela tatăl său setea de învățătură, această „mireasă a idealului de frumos și de știință pură, în momentul când se stingea ceru să i se mai citească ceva căci și atunci, pe pragul ultim al vieții, ea considera ca supremă fericire tot pe nemărginitul și dulcele și chinuitorul a ști o treaptă mai sus spre Dumnezeuire”. (I. Gion).

Nouăsprezece ani după această ireparabilă pierdere se stinge și B. P. Hașdeu, după ce zadarnic cercase să găsească prin filosofie și spiritism deslegarea enigmei morții și calea de a comunica cu cel de dincolo de hotarul vieții. Coborînd pe calea fără de întoarcere, el a iăsat pe lângă opera sa, care ori când va găsi admiratori și amintirea unei inteligențe strălucite, a unei memorii excepționale, a unei culturi neobicinuit de bogată, calități pe care el le-a închinat în întregime întru mărirea și gloria neamului său.

N. GRIGORESCU s'a născut la 1838 în comuna Pitaru-Dâmbovița, unde tatăl său ținea în arendă o moșioară. Dar pământul nu producea atâta ca să-și țină numeroasa familie. Grigorescu a cunoscut în copilăria sa sărăcia, mai ales după moartea tatălui său (1843). După această dată familia sa se așază la București, la o mătușă primitoare.

Grigorescu a fixat în scris amintirile sale din această vreme, pagini care ne arată ce nobile sentimente se infiripau în sufletul copilului și ce precoce și plin de dar i-a fost talentul.

„Cu acul me-a crescut pe totă biata mamă. Si odată n'am auzit-o spunând vreo vorbă rea. S'a trudit sărăcuța de ea, și-a învățat singură să citească și să scrie, ca să ne poată învăța și pe noi puțină carte... De dimineată până în noaptea muncea și ne îngrijia, să avem de

toate. Surorile începeau să coasă și ele. Un frate mai mare intrase ucenic la un unchiu al mamei, zugrav de biserici. Se vede că era în neamul nostru, că mult îmi mai plăceau și mie icoanele când eram mic... La 10 ani am intrat și eu la un iconar... După doi ani m'am întors acasă și-am început să fac singur icoațe. Era vară. Dumineca mă duceam la târg. Imi așterneam hăinuța jos, îmi întindeam marfa pe ea, și-mi așteptam mușterii, ca orice negustor. Treceau femei sărace, oameni dela țară, mă întrebau cine le-a zugrăvit, le spuneam că eu... și cumpărau bieții oameni, zicând că-s icoane cu noroc, că-s dela copil nevinovat. Doamne, cu ce bucurie am venit eu acasă după cea dintâi afacere a mea. Făcusem vreo zece gologani și când i-am pus mamei în mână, s'a uitat la bani, apoi la mine și m'a întrebat îngrijată de unde-s, că eu lucrasem pe ascuns icoanele. Când i-am spus, m'a sărutat, a dat să zică ceva și s'a întors repede cu fața spre fereastră, că-i venia să plângă. A-cea a fost, poate, cea mai fericită zi din viața mea".

Copil sărac, fără nici un sprijin, numai cu două clase primare, Grigorescu își propune, la vârsta de patrușprezece ani, să plece la Paris.

Lucrează de zor la icoane, pe care acum le iscălește, într'un colțișor, cu litere ca de tipar: *Nicu*. Incepe să pună bine din produsul micilor vânzări. Învață franțuzește. Își atrage, cu o icoană frumoasă, înalta luare aminte a Domnitorului. Se prezintă la un concurs al Eforiei Școalelor, pentru o bursă de pictură în străinătate. I se recunoaște talentul, dar e respins, pentrucă n'avea... clase secundare, cum avea altul. Se mângâie cu gândul că „tot răul e spre bine" și muncește înainte cu multă însufletire. Face un tablou mare. „Mibai scăpând stindardul"... pe care Domnitorul Barbu Știrbei îl cumpără cu 100 galbeni".

Câteva icoane fac din „meșterul Nicu" cel mai căutat zugrav de biserici.

„Lucrează doi ani la mănăstirea Zamfira din Prahova. Acolo cunoaște pe călugărul Isaia, un bătrân foarte deștept și om purtat, care știa multe și povestea frumos tot felul de minunății de prin țările pe unde umblase. Plănuiesc să plece amândoi la Paris. Se duc mai întâi la Mănăstirea Neamțului, locul de metanie al călugărului Isaia. Bătrânul se îmbolnăvi. Așteptându-i vindecarea, meșterul Nicu zugrăvește icoane. Una din aceste minuni ajunse în mâinile stareței dela M-reia Agapia... De mult căuta maica Ursachi un zugrav pentru biserica cea mare a mănăstirii! Locurile erau frumoase, călugărul Isaia nu se mai îndreptă și trei mii de galbeni erau pe atunci o avere. Tânărul zugrav își târgui la Iași ce-i trebuia, ridică schelele și s'apucă de lucru. Parisul era din nou amânat. Norocul Agapiei". (Vlahuță).

Cine vizitează Agapia nu va uita toată viața impresia puternică pe care și-o dă splendoarea picturii. Figurile sfinților nu sunt respingătoare ca în atâtea alte biserici, ci pline de semina frumusețe pe care le-a dat-o conștiința că ei au fost pe pământ slujitorii lui Dumnezeu și că martirajul lor a fost suprema izbândă a creștinismului. Aceste icoane sunt aproape de sufletele noastre și pentrucă pictorul s'a însprătat din mediul nostru, având ca model oameni care au trăit într'adevăr și pe care Grigorescu i-a cunoscut.

Pentru icoana Domnului Isus ca copil, i-a pozat fiul unui dulgher din satul Agapia „iar o măicuță uitată de vremei, slabă, cocoșată și sbârcită ca un hrib, cătă astăzi cu jale la sfânta Varvara, își vede tinerețea ei, aidoma gura și ochii ei de acum cincizeci de ani, și zice oftând: „Mare dar ș'aista, Doamne! Eu am să fiu oale și ulcele și-aici... tot așa am să stau!" (Vlahuță).

Cu sprijinul lui Kogălniceanu, care l-a cunoscut la Agapia, Grigorescu primește o bursă pentru Paris din tezaurul Moldovei. Se prezintă în 1865 la concurs la

Școala de arte frumoase și reușește între primii admiși. Se stabilește apoi la Barbizon, o mică localitate la vreo 50 km. departe de Paris. Aici era o puternică colonie de pictori celebri, între care Corot, Rousseau, Diaz, Courbet și Millet. Acesta din urmă devine îndrumătorul lui Grigorescu și-l apreciază atât de mult, încât bucuros l-ar fi vrut de ginere.

Pictorii francezi dela Barbizon erau mari meșteri ai peisajului. Ca și ei, Grigorescu studiază natura în plin aer, izbutind cu un rar talent s'o înfățișeze scăldată în lumină ori învăluită în umbre, cum o prindea ochiul său de artist.

Din timpul șederilor sale în Franța, Grigorescu ne-a dat o serie de peisagii din Barbizon și alta cu locuri pitorești dela Vitré, mică localitate bretonă.

Stabilit în țară, Grigorescu găsește în natura noastră și în viața rustică o infinitate de subiecte pentru tablourile sale, oprindu-se mai ales la peisajul de coline, la carul cu boi, la păstori și păstorițe, pe care ni-i înfățișează în elegante siluete și cu figura plină nu numai de blândețe și frumusețe, dar și luminată de simțire și inteligență.

Războiul din 1877 a dat prilej lui Grigorescu să ne dea o serie de tablouri cu cele mai caracteristice aspecte ale acestei campanii. El înțelege, ca și Duiliu Zamfirescu, mai târziu, că nu rarile bătălii mari fac războiul, ci micile, dar zilnicele episoade ale încăierărilor, ale ștafetelor, ale convoiurilor.

Despre această parte a operei lui Grigorescu un critic de artă german (W. Ritter) a spus: „Niciodată un pictor de războiu n'a fost așa de adânc răscolit

în sufletul său. Nici unul n'a presimțit că bătălia văzută printr'un singur episod, ar putea da o astfel de sinteză“.

La 21 Iulie 1907, înconjurat de prieteni și de familie, Grigorescu își dăte sfârșitul cu dorința neimplinită de a mai străbate unele regiuni ale țării într'un car țărănesc.

În urma sa a lăsat o adevărată comoară de artă, de care însă nu ne mai putem bucura în întregime, pentru că multe tablouri au fost transportate la Moscova (în timpul războiului) și nu ne-au mai fost restituite de către Ruși. Se mai află în țară tablourile care au fost în muzee particulare (Kalinderu, Simu) și în proprietate particulară, dintre care un frumos număr de pânze (17) se află la Cluj, în Pinacoteca Cioflec, accesibile publicului doritor să le vadă.

De aceea, nu știu cum să îndemn mai călduros pe cititorii noștri, în trecere prin Cluj, să nu piardă ocazia de a admira operele marelui maestru. Vor trăi clipe de emoție estetică de neuitat și vor fi copleșiți de sentimentul de mândrie că *Grigorescu a fost al nostru*.

Nu pot uita câtă mândrie mi-a cuprins sufletul, când în casa lui Millet, la Barbizon, bătrânul custode al muzeului — pictor și el — mi-a observat când l-am întrebat dacă a auzit despre Grigorescu: „Să spunei totdeauna *marele Grigorescu*“. Erau acolo zeci de turiști străini care ascultau...

O placă cu inscripție și câteva reproduceri, arată astăzi că drumul gloriei *marelui Grigorescu* a trecut și prin Barbizon.

D. GOGA.

MARI OAMENI AI OMENIREI, CÂND ERAU MICI.

Printre darurile ce se dau celor mici, desigur cele mai prețioase și care pot avea o mare înrăurire asupra sufletului și vieții lor, sunt cărțile bune.

Cărțile bune le vor influența mintea și inima, făcându-i mai buni, deșteptân-

du-le dorința de a cunoaște ce e bun și de folos în viață.

Printre cărțile bune, mai atrăgătoare și de recomandat, sunt cele ce povestesc viața oamenilor celebri, adevărații „oameni mari“, plecând de multe ori de jos,

din rândurile celor nevoiași, înălțându-și mintea, desvăluind tainele firii și ale vieții, ajungând binefăcători pentru omenire. Pildele bune din cărți — cei mai buni prieteni pentru mici și mari — adăugate sfaturilor și îndemnurilor căpătate de copii, în timpul „celor șapte ani de-acasă” și — mai ales — însoțite de simțământul religios, sădit de mame în sufletul copiilor, vor contribui la formarea unor oameni buni, a căror lipsă se simte — și pe care ar trebui să-i înmulțescă „Dumnezeu, draguțu” — mai ales pe timpurile acestea grozave de sbucium, lipsuri și egoism.

Dintr-o astfel de carte atrăgătoare,¹⁾ vom tălmăci câteva pagini, în care sunt descrise clipe din copilăria marelui astronom Camille Flammarion — care a scris, ca nimeni altul, tainele cerului, și a vizitat, admirând, țara noastră — precum și din viața altor „oameni mari”, scriitori, artiști și generali iluștri.

*

CAMILLE FLAMMARION și-a povestit singur copilăria, cu adevărat ca 'n povești, cu imagini ca din basme, când autorul acestei cărți l-a vizitat — câteva săptămâni înaintea morții ilustrului astronom, ce împlinise 82 ani — la renumitul său observator din Juvisy. S'a născut la 26 Februarie 1842 într-un sat draguț, Montigny, din Franța, părinții lui fiind țărani de omenie, cu o mică gospodărie: o căsuță cu grădină de legume, vie și câmpul ce-și cultivau, moștenire dela părinți.

Camille, mai mărișor dintre 4 frați — doi băieți și două fete — nu semăna nici cu frații, nici cu alți ștregari din sat: în loc să se sbenguească sau să se bată, plăcerea lui era să se plimbe singurel pe câmp, oprindu-se la tot pasul să cerceteze și să admire natura.

¹⁾ *Jaboune*: „Les Grands Hommes, quand ils étaient petits”, Paris, 1925, Ernest Flammarion, éditeur — trad. autorizată.

— Totul mă interesa în jurul meu: o floare, o stea, o pietricică, un fir de pai... Și n'am avut niciodată alte jucării decât de acestea... dar ce jucării, nu-i așa, Domnul meu, că-s doar ale lui D-zeu!... Buna Doamnă Flammarion, deși nu era decât o țărancă, era totuși destul de cuminte și fină ca să-i răspundă adesea cu înțelepciune la întrebările micului băiat și tot ea instală, în 1847, o găleată plină cu apă în curte, ca să-i arate micului Camille o eclipsă parțială de soare ce avea loc atunci...

— Mă întrebi, Domnul meu, care este cea mai veche amintire a mea din copilărie. Iat-o. Nu aveam atunci decât cinci ani, dar parcă fuse ieri. E cea mai impresionantă din tinerețea mea: era prima oară, poate, că priveam cerul, înțelegându-i tainele nenumărate; era întâia oară când mă întrebam unde ne găseam, pe acest pământ... Micul Camille Flammarion alergă să-l întrebe pe învățătorul din sat, care nu putu, de sigur, să-i satisfacă curiozitatea decât foarte incomplet, dar îl pofti să vină în clasă: viitorul astronom, peste câteva zile, intra în școală...

El se semnală imediat ca mic muncitor înfocat, înverșunat, neobosit, și umitor, cum zic școlarii, „cel dintâi la toate”.

— Odată, povestește el (aveam șapte ani), prefectul veni la Montigny pentru recrutare; trecu pe la școală și întrebă pe învățător dacă ar putea pune întrebări elevilor. „Ce parte din program știu ei mai bine?”, întrebă el. Institutorul răspunse: „Domnule Prefect, puteți pune orice întrebări v'ar plăcea: e unul care e în stare să răspundă la toate”. — „Adevărat, zise prefectul, care e acest mic savant?..”

Profesorul chemă: *Camille Flammarion!* Și urcai, roșu de bucurie, pe catedră, lângă el...

După terminarea primelor studii, — când învățătorul din Montigny îi declară că nu mai avea ce să-l învețe — Camille

Flammarion intră la micul seminar din Langres, ca să prepare bacalaureatul. Avea nouă ani...

— Visul mamei, nu-i așa, îmi explică marele savant, era să devin preot... ca preotul din Montigny. Era, pe atunci, cea mai republicană dintre profesii, fiindcă cel mai umilit putea ajunge în această carieră, la cele mai înalte demnități.. Buna mea mamă mă vedea deja episcop sau papă... Soarta a hotărât altfel...

Peste cinci ani, părinții pierdură, într-o afacere nenorocită, tot avutul lor; își retraseră copiii dela școală și-i aduseră cu ei la Paris, ca să-și câștige imediat traiul.

— Imi plăcea desemnul: intrai ca ucenic la un gravor.

„Dar nu am voit să-mi părăsesc cărțile... Timp de doi ani, lucrai ziua ca lucrător și noaptea ca student. După ce îmi sfârșeam ziua, urmam, după cină, toate cursurile libere și gratuite ce existau pe atunci și apoi, spre ora zece, venind acasă, mă puneam să citesc și să scriu; duminica, zilele de odihnă erau închinată vizitelor de studii la „Grădina plantelor“ (zoologică și botanică) sau în muzeu; astfel, câștigându-mi ceva bani, puteam continua și să învăț...

Dar această vieată mă obosi: la șase-sprezece ani, căzui bolnav, și asta a fost cel mai mare noroc al vieții mele“.

Pentru a îngriji pe tânărul Camille, fu chemat un doctor. Fu doctorul Fournier, nume ce n'a fost uitat.

Doctorul, după ce dădu îngrijirile sale micului ucenic gravor, zări pe masa modestei camere un manuscris enorm de peste 500 pagini: *Cosmologie universală*, cu o prefață în latinește...

— Ce e asta? întrebă el pe bolnav...

— E o carte scrisă de mine..., răspunse Camille Flammarion.

Doctorul se porni să rădă, dând din umeri; apoi citi câteva șire din lucrare. Întrebă mai cu îngrijire pe tânărul băiat și-și dete seama repede că se găsea înaintea unui copil uimitor:

— Tu știi latinește, micule?

— Știu.

— Ai făcut matematici?

— Da.

— Ai studiat astronomie?

— Mult.

— Ai fi bucuros să intri la Observator? Era visul întregii lui copilării...

Doctorul Fournier era prieten intim cu directorul Observatorului, Le Verrier: el îi vorbi despre tânărul Camille, recomandându-i-l călduros; Camille Flammarion trecu cu „brio“ un mic examen repede. Săptămâna următoare, la șasesprezece ani, el intra la Observator, calculator. Peste câteva luni, el publica prima lui carte; la optsprezece ani, era celebru... Și când sosi la regiment, la douăzeci de ani, fu întrebat dacă era fiul marelui Flammarion... Căci, la 1862, *Flammarion* era deja un nume.

După ce-mi povesti această admirabilă istorie, ilustrul astronom se ridică.

— Pentru că vă interesați de amintirile copilăriei, am să vă arăt ceva: prima carte pe care am avut-o.

Într'un colț al bibliotecii sale, Camille Flammarion ia o cărticică modest legată: sunt Evangheliile; le deschide la prima pagină și-mi arată trei linii scrise de mână, un scris mic de copil: *Această carte aparține lui Camille Flammarion, 1847.*

— Aveam cinci ani. De-atunci, mi s'au dat și am cumpărat multe alte cărți; am peste 10.000 și unele au o valoare enormă. Dar pe asta o regăsesc întotdeauna cu mai multă emoție: îmi reamintește atâtea lucruri...

— Și prima lucrare pe care ați scris-o, o aveți deasemenea?

— N'o mai am, dar îmi amintesc de ea. Sunt totuși șaptezeci și cinci de ani de când am scris-o...

Și dl Flammarion surăse:

— Aveam șapte ani și era o mică lucrare despre *semnele zodiacului*.

*

Plimbându-mă cu ilustrul astronom, în parcul din Juvisy — parc istoric prim

care trecură toți regii dela Ludovic XV — nu m'am putut împiedeca să-l întreb care era taina admirabilei sale sănătăți, a puterii sale de lucru și a seninătății sale.

— Dela vârsta de cinci ani, mi-a răspuns, am muncit regulat zece ore în

toate zilele. N'am cunoscut niciodată altă plăcere decât studiul naturii. Și n'am fost niciodată ambițios...

Și dl Flammarion surise încă:

— Când privești cerul, vezi mata, cum ai putea să fii ambițios?...

Trad. de DR. D. OLARU.

Cluj.

C R O N I C A

CĂTRE CITITORII REVISTEI. — *Facem un apel călduros către cei cari nu ni-au trimis abonamentul pentru anul 1932 și 1933 să ni-l trimită cât mai curând.*

Cei cari n'au primit toate numerile apărute să ne scrie. Orice reclamație rugăm însă să ni se facă imediat după apariția fiecărui număr.

Le mulțumim tuturor cari au achitat la timp abonamentul pe trecut și pe anul curent, făcând posibilă apariția Revistei, care se susține numai din abonamente.

Cu toate că ne luasem angajamentul să scoatem fiecare număr în 24 pagini începând cu numărul 1, anul II, fiecare număr a apărut în 32 pagini pe hârtie veșină. Am făcut această jertfă pentru că dorim ca revista „Satul și Școala” să fie o necesitate sufletească a fiecărui învățător din Ardeal.

Pentru a putea aduce și de aici înaintele îmbunătățiri tot mai mari, avem nevoie de un singur lucru: plata la timp a abonamentului.

*

Pentru numărul viitor vom publica un studiu interesant despre Nicolae Bălcescu, datorit dlui Ioan Breazu, redactorul excelentei reviste „Societatea de Măine”.

*

ȘCOALA ROMÂNĂ DELA ROMA. — S'a inaugurat la Roma moul palat al Școlii Române în prezența dlui D. Gusti, Ministrul Instrucțiunii. Italia a onorat această înaltă sărbătoare a culturii ro-

mânești prin prezența Ducei Mussolini, Șeful Guvernului italian, a dlui Ercole, Ministrul Educației și a numeroase personalități științifice.

Mărețul palat al Școlii Române s'a ridicat prin generozitatea Băncii Naționale Române, pe un teren dăruit de orașul Roma.

În ajunul inaugurării școlii române din Roma, ș. Mussolini a donat bibliotecii școlii un important număr de volume științifice, artistice și arheologice, când totodată dispoziții tuturor instituțiilor culturale italiene să trimită școlii toate publicațiile lor.

Această manifestare culturală italo-române, desfășurată sub auspicii atât de promițătoare, a făcut să vibreze în inimile celor prezenți amintirea scumpă a originii comune. Noul și frumoasă perspective de apropiere între România și Italia se deschid prin această școală.

*

EXAMENUL DE DIFERENȚĂ pentru trecerea dela școala normală la cea de conducătoare. — În urma avizului consiliului inspectorilor generali, Ministerul Instrucțiunii, a stabilit următoarele norme pentru trecerea absolvenților de școli normale în învățământul conducătoarelor de grădini.

Înainte de a se prezenta la examen, candidatele vor trebui să frecventeze timp de o lună o grădiniță de copii de pe lângă o școală normală de conducătoare. Ele vor face în acest timp lecții practice sub

directul control al profesoarelor de pedagogie.

La proba orală candidatele vor fi interogate din: puericultura, psihologia copilului între trei și șapte ani, și asupra operelor de seamă tratând despre grădinițele de copii și copii mici în general.

Candidatele vor trebui să cunoască o serie de cântece și jocuri pentru copii, bine studiate. După terminarea probelor orale, candidatele vor trebui să facă lecții practice.

In schimb Ministerul n'a aprobat ca să se treacă examen de diferență dela școala de copii mici la învățământul primar.

*

DIFERENȚA DELA ȘCOALA NORMALĂ LA LICEU. — Ministerul Instrucțiunii a fixat următoarele materii pentru examenul de diferență dela școala normală la liceu (programa 1929):

1. La limbile latină, elină și germană materia din întregul curs liceal.

2. Geografia fizică de clasa IV-a și geografia economică de clasa a V-a.

3. Algebra de clasa a IV-a, și a V-a precum și trigonometria și mecanica de clasa a V-a.

4. La științele naturale examinarea se va face din noțiuni de biologie pentru clasa VII-a. Data ținerii examenului și centrele de examinare se vor fixa ulterior.

Cererile de înscriere, însoțite de diploma de absolvire a școlii normale, se vor înainta Serviciilor locale de învățământ în raza cărora domiciliază candidații.

*

CA SĂ SE POATĂ CITI BINE. — Dr. Woodsworth dela Universitatea din Columbia a calculat că: o secundă pentru șase cuvinte, sau patru ore și jumătate pentru un volum normal, este timpul pe care trebuie să-l întrebuițeze un cititor ca să poată citi fără oboseală.

O carte pasionantă se citește mai repede, bineînțeles, decât o carte de știință. Rapiditatea unei lecturi nu depinde de

ochi, depinde de creier. Ochiul nu citește, fixând o curbă, ci descriind o serie de mișcări, înainte, înapoi, între care face câte o pauză. Pauzele reprezintă 95 la sută din timpul lecturii. Ochiului nu-i trebuie decât cele 5 la sută ca să parcurgă o pagină dacă mecanismul lecturii a fost bine prins în timpul copilăriei. Epoca prielnică pentru stabilirea exactă a acestui mecanism, este între doisprezece și cincisprezece ani, în momentul în care ființa omenească nu se mulțumește numai cu lecturi copilărești, și cere pentru spirit o hrană mai substanțială.

*

RECUNOȘȚINȚĂ. Prin contribuția a trei milioane de copii italieni, s'a ridicat un măreț monument, în localitatea Citta d'Imperia, scriitorului Ed. de Amicis, autorul cunoscutei cărți „Cuore”.

*

Insemnări mărunte.

* *Parașuta* a fost inventată în 1784 de Seb. Lenormand. Primul care a făcut experiență publică cu ea a fost Garnerin, în 1797. Recordul mondial este stabilit de *Smaranda Brăescu*, aviatore română, care în anul 1932 s'a lansat cu parașuta dela o înălțime de peste 8000 de metri. Coborirea a durat 25 minute și a avut loc în America.

* *Stenografia* era întrebuițată în antichitate. *Xenofon* a stenografiat lecțiile lui *Socrate* și *Tiron*, a stenografiat discursurile lui *Cicerone*.

* *Vioara* era cunoscută din sec. al X-lea, dar pe atunci n'avea decât trei coarde. Forma sa actuală datează din sec. al XV-lea.

* *Violoncelul* a fost inventat la începutul sec. al XVIII-lea de P. Tardieu din Tarascon.

* *Stricnina* a fost descoperită în 1818 de Francezii Pelletier și Caventon.

* *Prima pilă electrică* a fost construită în 1794 de *Volta*.

* *Yardul* e o măsură de lungime, folosită de Englezi, care are 91 cm.

* *Numărul pensionarilor civili din România este de 62500. Pensia lor mijlocie este de 3000 lei lunar.*

Pensionarii militari sunt 14000, pensia mijlocie fiind de 3500 lei lunar.

* *Râu subteran.* În Cehoslovacia există un râu subteran numit Punkva, care atrage un mare număr de turiști. Pe râul Punkva se poate călători cu luntrea mai mulți kilometri sub pământ, până se ajunge la peșterile „Masaryk”, în apropiere de vastele peșteri Macocha. Câțiva exploratori îndrăzneți au întreprins lucrări pentru dovedirea presupunerii că râul subteran trece prin peșterile Macocha, unde au dat naștere unui lac neobișnuit de adânc. Câteva firme cehoslovace au pus la dispoziție mari pompe, cu ajutorul cărora s'au scos cantități mari de apă din peșterile Macocha. După descoperirea nivelului apei s'au descoperit noi peșteri, neobișnuit de fantastice și spațioase, care facilitează comunicația din-

tre locul unde râul Punkva intră în pământ și fundul peșterilor Macocha. Descoperirea nouilor peșteri, care au fost numite „*Infernul lui Dante*” și a comunicației dintre râul Punkva și peșterile Macocha a provocat o mare senzație în toate cercurile.

* *Bibliotecile comunale din Cehoslovacia.* — Precum se știe, există în Cehoslovacia o lege, după care, fiecare comună este obligată a-și înființa o bibliotecă proprie. În primii ani după război au fost înființate câteva mii biblioteci comunale. Numărul lor s'a dezvoltat treptat. După o ultimă statistică, se află în prezent în Cehoslovacia 17 mii biblioteci comunale, dispunând de aproape 10 milioane volume. La Praga există și o școală de Statistici pentru bibliotecari. Această instituție a fost înființată în urma constatării că succesul bibliotecilor în misiunea lor depinde foarte mult de pregătirea bibliotecarului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C ă r ț i - R e v i s t e

PENTRU ȘEZĂTORILE DE CLASĂ în școlile primare sunt foarte potrivite poveștile pentru copii ale dlui *Gh. Tulbure*, apărute sub titlul „*Tara poveștilor*”.

Se pot comanda la Editura Națională S. Ciornei (Str. Sf. Vineri 12) București, cu lei 65 exemplarul. La comandă de 10 exemplare (cu ramburs) se acordă 20% rabat.

*

DR. GH. BANU, *Noțiuni de Anatomia, Fiziologia și Igiena omului.*

Este o carte didactică românească foarte bine alcătuită nu numai pentru cl. III secundară cum subliniază autorul, ci foarte folositoare oricărui intelectual. E clar scrisă, într'o limbă aleasă, pe înțelesul tuturor. Admirabile deseme, scheme, diagrame și fotografii întregesc minunat lucrarea. O recomandăm atențiu-

nii celor cari își dau perfect seama că „Sănătatea e o comoară de neprețuit” și că „paza bună te apără de primejdii”.

Invățătorii vor găsi în ea îndrumări foarte folositoare pentru apărarea sănătății lor și a copiilor de sub privegherea lor.

Dr. O. Apostol.

*

M. SADOVEANU: *Trenul fantomă, roman, în col. „Rosidor” ed. „Națională”, Lei 25.*

Cartea înfățișează câteva din multiplele aspecte ale războiului. Dintr'un convoiu de cercetași, cari au făcut drumul calvarului în Moldova, se desprinde tânărul Paul Plopeanu, care pornește în căutarea fratelui său Adrian, pe front. Drumul îl face zile și nopți într'unul din puținele trenuri de pe atunci, imagine tăritoare a mizeriei și a suferinței. Intâmplarea îi scoate în cale pe milițianul A-

vram, sfătos și mai ales iscusit, care-l conduce pe front prin peripeții care se gradează între un început de dragoste, în tren și împușcarea unui spion, la Bărlad, ca să sfârșească, la întoarcere, în catastrofa dela Ciurea, în care întâmplarea îl lasă pe Plopeanu cu vieață și-i scoate de sub sfărâmaturi femeia do-rită.

Autorul a vrut și a reușit să ne redea deagregarea socială a războiului, de unde și are începutul toată frământarea zilelor noastre. A creat cu o măiestrie neegalată de nici unul dintre scriitorii noștri pitorescul tip al „filosofului” Avram și neliniștea adolescentului Plopeanu, care se frământă între grija familiei ră-tăcite, a fratelui în primejdie și a dra-gostei care a pus cea dintâi stăpânire pe inima sa. (D. G.)

*
BLASCO IBANEZ: *Călătoriile unui ro-mancier în jurul lumii. Vol. I. Lei 60.*

O plăcută carte cu note de drum, scrise de cunoscutul romancier spaniol, cu pri-lejul unei călătorii în jurul lumii, făcută în 1923. Cititorul va fi antrenat într'o lectură cu totul captivantă asupra dru-mului din Europa în Japonia (Vol. I) prin canalul Panama. În afară de valo-rea strict literară cartea ne dă prilejul să ne revizuim cunoștințele geografice, ade-seori foarte eronate. De pildă, care dintre noi nu știe că insulele *Havai* (cu portul *Honolulu*) ca și *Patagonia*, echivalează în limbajul nostru cu o țară cu totul îna-poiață și ce surprinși suntem să citim rânduri ca acestea: „*La Universitatea din Honolulu sunt tot atâtea studenți cât și studenți; și cele mai frumoase clădiri ale orașului sunt școlile publice, înconjurare complet de grădini. Ziarele din țară lau-dă triumfurile femeilor la examene... în rubricile în care jurnalele altor țări de-scriu toate sau publică dările de seamă ale serbărilor mondene... Aristocrația fe-minănd se recrutează de pe băncile Uni-versității... și pentru femei adevărata dis-tincție constă în a face studii profesio-*

nale și, mai mult încă, să se consacre învățământului. (D. G.)

*
IOAN LICEA: *Din alte vremuri, editura George Jorică — Galați. Lei 50.* Autorul evocă în pagini duioase scene din alte vremuri, din vieața fraților noștri Mace-doneni. Toate cele cinci povestiri se ci-tesc cu sinceră emoție. Nu numai că ele ne introduc în vieața intimă a Aromâni-lor, atât de austeră și totuși atât de pal-pitantă, dar vădesc că autorul are un rar dar de a povesti, iar despre ai săi ne vor-bește cu înțelegere și iubire.

Cartea cuprinde și un număr de bucăți din cei mai aleși povestitori ruși, traduse de autor, un perfect cunoscător al lim-bilor slave. (D. G.)

*
A apărut „*PENTRU VOI, TINERE-TUL...*” Lecțiuni elementare de politică pozitivă în problema tineretului de *PROF. DR. DAN RĂDULESCU*, carte deosebit de interesantă, asupra căreia vom reveni în numărul viitor. Lei 45.

*
EMINESCU LA ACADEMIA „DES JEUX FLORAUX”. — În ședința dela 16 Decembrie a Academiei „des Jeux Flo-raux” din Toulouse, dl de Bellomayre, președinte, a prezentat societății „Poe-mele” lui Mihail Eminescu în versiunea franceză a dlui P. Nicolescu.

Analiza și discuțiunea asupra operei marelui nostru poet se vor face într'o șe-dință ulterioară.

Elogiul va fi susținut de dl conte du Bourg de Luzençon, secretar perpetuu al Academiei, fost prieten intim al poetului Vasile Alecsandri.

*
— Toate revistele au închinat nume-roase pagini memoriei lui Spiru Haret.

„*Scoala noastră*”, revista învățătorilor din Sălaj publică articolul dlui D. Măr-gineanu plin de o caldă recunoștință și altele tot atât de interesante semnate de N. Corăciu, S. Oros, G. Apostol, D. Ilea,

V. Iuțiu, L. Cosma, Savu Gheorghe și Elena Iepure.

„Revista inv. mehedințeni” Nr. 10 — 1932, aduce articole despre Spiru Haret semnate de dd.: I. Bobeiu, N. Popescu-Samarinești, G. Roiban, S. Bărbătescu, C. Văduva, etc. „Neamul nostru va naște oare un nou Haret intru izbăvirea școlii clătinate ani și ani de atâtea vânturi rele” — se întreabă d. G. Roiban în frumosul său articol. Întrebarea, se pare, e pe buzele tuturor.

„Viața școlară” Satu Mare No. 1—1933, cu articole semnate de dd.: Darius Pop, Mihai Blaj, T. Văjdea, etc.

*

„REVISTA DE IGIENĂ SOCIALĂ” (Buc. C. A. Rosetti 33) are în N. 12—1932 un interesant studiu, însoțit de date statistice, semnat de Dr. O. Apostol și privind situația sanitară a tinerilor recruți din județul Turda. O imagine dureroasă dintr'un ținut hântuit de sărăcie și boli. Autorul, un apreciat colaborator al revistei noastre crede, ca și noi, că ridicarea acestei populații românești nu se poate face decât prin școală și prin devotamentul învățătorilor. Nr. 1—1933 cuprinde printre alte articole și unul despre surmenajul intelectual în șc. secundare, semnat de Dr. Alexandrescu Dersca.

*

VLĂSTARUL, revistă de folklor și artă populară din Com. Cojocna, an. I. Nr. 1—2.

În vederea alcătuirii unui muzeu și a monografiei Com. Cojocna, harnicul învățător V. Moldovanu, a întemeiat revista „Vlăstarul”, care așteaptă cu plăcere colaborarea tuturor acelor cari au de spus ceva despre viața Cojocnei.

Ii dorim succes.

UN VECHIU TRATAT DE PEDAGOGIE. — Intr'o comunicare făcută la Academia Română, dl. Prof. N. Iorga a făcut cunoscută existența unui tratat de pedagogie scris pe la 1799 de Arhimandritul Grigore, fost și Mitropolit în Țara Românească.

Lucrarea prezintă calități excepționale și este destul de completă căci cuprinde multe îndrumări în legătură cu educația și îndatoririle dascălilor.

Copilul să înceapă de timpuriu școala. Indată ce pășește pragul școlii, să nu fie întâmpinat de figura încruntată a dascălului, ci de vorba blândă a preotului, care-l va binecuvânta; iar mama sau tatăl copilului îl va prezenta în urmă dascălilor: „Jubiți dascăli, învățați-l pietatea și virtutea... pedepsiți-l, dar luați aminte că pentru aducerea lui pe calea cea bună rămâneți răspunzători față de Dumnezeu”. Grigore face o revoluție în învățământ. Înlătură ochtoiul și psaltirea fiindcă sunt prea grele pentru copii; el înlocuiește catehismul cu bucăți din istoria veche și sacră. Lecțiile erau matematice împărțite. La fel și recreațiile, care spre deosebire de cele din vremea noastră, erau contemplative: elevul în liniște desăvârșită, medita. Elevii erau constrânși să se supue unei riguroase discipline. University Library Cluj

*

BUGETUL PE 1933. — S'a anunțat că bugetul pe 1933 va fi comprimat la suma extremă de 16 miliarde de lei. Ori, din bugetul anului 1932, reiese că la 1 Ianuarie 1932 Statul avea 247 mii de funcționari publici, fără cei dela Călea ferată, în număr de 125 mii. Acești funcționari au primit un salariu total de 17 miliarde și jumătate, — deci cu un miliard și jumătate mai mult decât suma întregului buget proiectat pentru 1933.

*

MAȘINĂ DE SCRIS PENTRU ORBI.— Tânărul Perisini din Bologna a inventat o mașină de scris, care permite orbilor să scrie cu caractere „Braille”. Mașina aceasta, care îngăduie un scris rapid și fără efortări mintale, este construită după modelul mașinilor de scris obișnuite și prevăzută cu caractere, care se gravează pe hârtie, fără a o rupe.